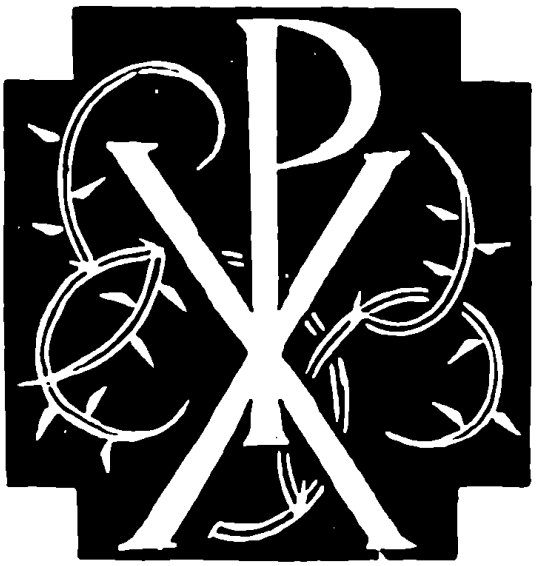
ŽIVOT SVATÉHO ANTONÍNA POUSTEVNÍKA

ŽIVOT SVATÉHO OTCE ANTONÍNA, KTERÝŽ NAPSAL A MNICHŮM V CIZINĚ POSLAL SVATÝ OTEC ATHANÁŠ, ARCIBISKUP ALEXANDRIJSKÝ

Z ŘECKÉHO PŘELOŽIL ANTONÍN L. STŘÍŽ

V DOBRÝ dali jste se zápas s mnichy egyptskými, vyrovnati se jim nebo i předstihnouti je si uminivše svou kázní v ctnosti. Neboť i u vás jsou již kláštery a jméno mnichů vyhlášeno. Úmysl taký tedy právem jest pochváliti, a Bůh na vaše modlitby jej dokonejž. Když pak jste se mne tázali po životě blaženého Antonína, žádajíce sobě poučiti se, jak započal svou kázeň a jak žil před tím a jaký byl konec jeho života, a pravda-li jest vše, co se o něm mluví, abyste podle jeho horlivosti sebe zřídili, s velikou ochotou jsem přijal váš příkaz. I mně jestit velikým prospěchem a ziskem pouhá na něho vzpomínka. A vím, že i vy, s podivem uslyšíce o muži tom, zatoužíte následovati jeho snažení; jestiť mnichům dostatečným vzorem k cvičbě život Antonínův. Tomu tedy, co jste o něm uslyšeli od těch, kteří vám o něm vyprávěli, nezdráhejte se věřiti, ale spíše toho buďte vědomi, že málo jste od nich uslyšeli, neboť jistě i oni stěží úplně vyložili to-

lik věcí, když i já, vámi vyzván, všim tím, co listem vám vypíšu, málo z jeho života vzpomenu a vypovím. Neustaňte se tedy dotazovati těch, kteří odtud se plaví; nebot i tak, když každý vyloží, co ví, stěží bude vypravováni o něm náležitým celkem. Dostav váš list, minil jsem pozvati některé z mnichův, zvláště z těch, kteří ho častěji navštěvovali, abych více zvědě, úplnější výklad vám podal. Ale že čas k odplutí kvapil a posel měl na spěch, proto co mně samému známo — často jsemt jej vidal — a co se mi podařilo zvěděti od něho — nebo dosti dlouho jsem ho provázel a vodu na ruce mu naléval — pospíšil jsem napsati nábožnosti vaší; všude pečlivě dbav pravdy, aby někdo nezdráhal se věřiti, když by více uslyšel, nebo aby zase nepřeziral muže, zvědě méně než třeba.

NTONÍN rodem byl Egyptan, z rodičů vznešených a dosti zámožných, a poněvadž byli křesťané, i sám křesťansky byl vychován. Dítětem jsa, živ byl u rodičů tak, že mimo ně a dům nikoho jiného neznal. Když už vyrostl v hocha a pokročil věkem, nechtěl se učiti písmu, aby i spolku s dětmi ušel; a všecka touha jeho byla v tom, jak psáno jest o Jakobovi, aby prostý přebýval v domě svém. S rodiči chodíval do domu Páně a nebyl tam, jsa dítětem, nepokojný, ani, když vyspěl, netečný, nýbrž rodičům byl poddán a pozorně poslouchaje, co se četlo, užitek z toho v sobě uchovával. Ani zase jako v dosti značném blahobytu žijící nedotíral na rodiče o všelijaké lahůdky, ani v jídle rozkoší nehledal, nýbrž co se mu dávalo, na tom dosti měl a nad to ničeho si nežádal.

Po smrti rodičův ostal sám jediný s mladší sestřičkou, maje věku asi osmnáct nebo dvacet let, a sám o domácnost i o sestřičku pečoval. A ještě neuplynulo šest měsícův od smrti rodičův, ubíraje se jak obyčejně do domu Páně a sbíraje své myšlení, rozjímal cestou, jak Apoštolové všecko opustivše šli za Spasitelem, a jiní, o nichž ve Skutcích, rozprodávajíce, co měli, přinášeli peníze a kladli k nohám Apoštolův, aby chudým byly rozdány, a jaká a jak veliká naděje jim složena v nebesích. O takových věcech uvažuje, vstoupil do chrámu. A přihodilo se tehdy, že se četlo Evangelium, v němž slyšel Pána pravícího boháči: „Chceš-li dokonalým býti, jdi, prodej všecko, co máš, a dej chudým a pojď a následuj mne a budeš míti poklad v nebi." Antonín, jako by od Boha mu byla přišla vzpomínka Svatých a jako by pro něho bylo bývalo ono čtení, vyšed z kostela, hned statky, které měl po předcích — bylo pak jich tři sta jiter úrodných a překrásných — daroval sousedům, aby nijak nebyly na obtíž jemu

nebo sestře, a ostatní, co měl svršků, všecko poprodav, nemálo za to stržil peněz, jež rozdal chudým, něco jen ponechav pro sestru. Když pak opět přišel do domu Páně a uslyšel v Evangeliu Pána tkoucího: „Nepečujte o zítřek", nemaje stání vyšel a i to nuznějším rozdal. Potésestru svěřil známým a věrným pannám, a dav ji do parthenonu, aby tam byla vychovávána, sám po všechen další čas u domu kázni se věnoval, střeha sebe a přísně se drže. Nebylot tehdy v Egyptě tak hojně klášterův aniž vůbec znal který mnich širou poušť, ale každý, kdo se chtěl v kázni držeti, nedaleko své vsi o samotě se cvičil. Byl pak tehdy v blízké vsi stařec, jenž od mladosti v životě osamělém se cvičil. Toho spatřiv Antonín, rozhorlil se v dobrém; a nejprve jal se i sám přebývati na místech za vsí a odtud, uslyšel-li o někom horlivém, vycházeje, jako opatrná včelka ho hledal a nevracel se do svého sídla, dokud ho nespatřil, a teprve když jakousi posilu na cestu k ctnosti od něho přijal, odcházel. Tam tedy pro-

živaje začátky utvrzoval svou mysl, aby ani po statcích otcovských se neobracela, ani příbuzných nevzpomínala, ale všecku žádost a všecku píli napínala ku zdokonalení v kázni. Pracoval tedy rukama svýma, uslyšev: Kdo zahálí, ten nejez. Z toho za část chleba si kupoval, ostatní potřebným rozdával. Modlil se stále, zvěděv, že dlužno bez přestání ve skrytě se modliti. Byltť on tak pozoren čtení, že nic z Písma mu nevymizelo z mysli, ale všecko uchovával, a vůbec paměť mu za knihy byla.

Tak tedy život svůj pořádaje, ode všech byl Antonín milován; sám však oněm horlivým, k nimž chodíval, upřímně se podroboval, a čím kdo zvláště v snažení a kázni vynikal, tomu od každého se učil; na tom laskavost, na onom úsilnost v modlitbě viděl; na jiném mírnost, na jiném lásku bližénskou pozoroval; na tom všímal si dlouhého bdění, na onom pilnosti v čtení; toho trpělivosti, onoho postům a léhání na zemi se divil; toho přívětivost, onoho shoviva-

vost rozjímal a všech stejně ke Kristu lásku a vzájemné milování znamenal; a tak naplněn vracíval se do svého vlastního kázniště a potom sám, co od koho získal, v sobě shromažďuje, usiloval ctnosti všech na sobě osvědčiti. A nebyl vůči svým vrstevníkům žehravý, než jediné v tom, aby v lepším nezůstal pozadu za žádným. A v tom tak si vedl, že nikoho tím nermoutil, ale i oni se z toho radovali. Proto všichni vesničané a lidé ušlechtilí, s kterými se setkával, takovým ho vidouce, přítelem Božím ho nazývali a jedni jako syna, jiní jako bratra ho milovali.

Leč všeho vzneseného nepřítel a závistník ďábel nemohl snésti, vida v mladistvém muži také předsevzetí; ale oč od pradávna pracuje, o to i na něm usiluje: nejprve se pokouší svésti ho s cesty kázně, ponoukaje ho vzpomínkami na jmění, péčí o sestru, příbuzenstvím rodovým, žádostí peněz a slávy, lahodou vybraných krmí a jinými příjemnostmi života, a posléze krušností ctnosti a jak veliké vyžaduje námahy; též slabost těla

mu předkládal a délku času. Slovem veliký vír myšlení v něm vzdouval, aby ho od přímého předsevzetí odvrátil. Jakmile však cítil nepřítel, že slábne vůči pevnému úmyslu Antonínovu, ba že ho Antonín svou vytrvalostí přemáhá a povaluje svou velikou vírou, a že porážen jest neustávajícími modlitbami, tu spoléhaje na zbraně „v pupku břicha svého“ a vychloubaje se jimi, — nebo to bývají první jeho proti mladým úklady — útočí na mladého muže, v noci ho znepokojuje a ve dne tak naň doráží, že pozorujícím zjevný byl jejich zápas. Ponoukal pak ho necudnými myšlenkami, on však zase modlitbami je zapuzoval; polehtával ho, on však jako zardívaje se, vírou a modlitbami a posty ohrazoval tělo své. Ďáblu bídníkovi nestýskalo se ani za ženu se v noci přestrojovati a všecky posunky napodobiti, jen aby Antonína obloudil; on však o Kristu rozjímaje a urozenost, které jím se nabývá, a duchovnost duše rozvažuje, zhášel uhel jeho šalby. Tu zase nepřítel ponoukal ho slastí rozkoše; on však rozhněvanému

i zarmoucenému se podobaje, o hrozícím ohni a červa trápení rozjímal, a stavě si to před sebe, beze škody všecko přecházel. To všecko tedy na hanbu bylo nepříteli. S ním totiž, který smýšlel Bohu se státi podobným, mladíček si zahrával, a který proti tělu a krvi se vychloubal, od člověka tělo nosícího byl porážen. Přispívalt mu Pán, jenž tělo pro nás na se vzal, a jemu proti ďáblu vítězství udělil, takže z těch, kdož opravdově bojují, každý může říci: Nikoliv já, ale milost Boží, kteráž jest se mnou.

Posléze když ani tím nemohl had Antonína přemoci, ale viděl se vyhoštěn z jeho srdce, skřípě zuby, jak jest psáno, a jako smyslův zbaven, jaký jest duchem, takový se brzy i napohled mu ukázal, jako černý kluk totiž, a vrhaje se mu k nohám, neútočil naň již v myšlení, neboť byl vypuzen ošemetník, ale již lidského hlasu užívaje, pravil: „Mnohé jsem svedl, přemnohé jsem přemohl; nyní však proti mnohým i proti tobě i proti tvým pracím velikým úsilím se stavě, cítím

se sláb.“ Když Antonín zvídal: „Kdo jsi ty, také řeči mně mluvící?“ tu on kvílivé hlasy vydával: „Já smilství jsem přítel; já úklady a dráždění k němu proti mladým lidem jsem si obral a duchem smilstva slovu. Co těch, kteří opatrně živu býti chtěli, jsem svedl, co zdržujících se svým polehtáváním jsem znovu strhl. Já jsem ten, pro něhož Prorok kárá ty, kteří padli: ‚Duchem smilstva dali jste se oklamati.‘ Neboť já jsem jim nohy podrazil. Já jsem ten, jenž často tě znepokojoval a tolikrát tebou byl odražen.“ Antonín dobrořečil Pánu a nabyv smělosti proti němu, pravil mu: „Velmi tedy věru zasluhuješ opovržení, neboť ducha jsi černého a jako děcko slaboučký. Nebudu již míti z tebe strachu. Nebo Hospodin mně spomocníkem a já zhrzím nepřáteli svými.“ To uslyšev onen černý, ihned prchl zděšen takovými řečmi a od té doby již i přiblížiti se bál k muži tomu.

To bylo prvním vítězstvím Antonínovým nad ďáblem; nebo spíše i to bylo na Antonínovi projevem moci Spasitelovy, „kte-

rýž odsoudil hřích na těle, aby ospravedlnění zákona vyplněno bylo v nás, kteříž nechodíme podle těla, ale podle ducha". Ale Antonín, ač zlého ducha byl přemohl, nestal se proto nedbalým a neměl se méně na pozoru, jakož ani nepřítel, ač poražen, nevzdal se svých úkladův. Obcházelt znovu jako lev, hledaje nějaké záminky proti němu. Antonín však naučiv se z Písem, že mnohé jsou lsti nepřítelovy, úsilně se cvičil v kázni, usuzuje, že i když nepřítel nezmohl toho, aby srdce jeho obloudil tělesnou rozkoší, jistě že jinou cestou zkoušeti bude úklady. Jestit zlý duch hříchu milovníkem. Proto víc a více tělo umořoval a v službu uváděl, aby v jednom zvítěziv, v jiném nepadl. Umiňuje si tedy tužšímu životu přivykati. A mnozí se divili, on však lehce tu námahu snášel; nebo dlouhotrvající horlivost ducha plodila v něm dobrou vlastnost, že i když nepatrného podnětu se mu od jiných k něčemu dostalo, velikou píli tomu věnoval. Bděl tolik, že nezřídka celou noc přebyl bez spán-

ku. A to ne jednou, ale přečasto čině, budil podiv. Jedl jednou za den, po západu slunce, někdy však až za dva dni, často i za čtyři se občerstvoval. Pokrmem byl mu chléb se solí, nápojem čistá voda. O mase a víně zbytečno se i zmiňovati, když ani u jiných horlivých nic takového se nenacházelo. Na spaní stačila mu rohož z rákosí; nejčastěji však léhal na holé zemi. Olejem se mazati odmítal, říkaje, že mladším více sluší, aby ochotně se káznili a nehledali věcí změkčujících tělo, ale raději aby je navykali námahám, rozjímajíce výrok Apoštolův: „Když sláb jsem, tehdy jsem silen.“ „Tehdy, říkával, mohutní síla duše, když rozkoše tělesné zemdlí.“ Míval pak věru neobyčejné myšlenky: nezdálo se mu třeba správným, časem měřiti cestu ctnosti nebo zřeknutí pro ni podstoupené, ale žádostí a předsevzetím. Sám tedy nevzpomínal uplynulého času, ale denně jako by začínal kázeň, větší a větší měl úsilí o postup, ustavičně na sebe obraceje slovo Pavlovo: „Věcí, kteréž vzadu jsou, zapomínaje, k těm

pak, kteréž jsou v předu, úsilně chvátaje"; pamětliv jsa též výroku proroka Eliáše: „Živ jest Hospodin, před jehož obličejem stojím dnes." Pozoroval, že říkaje *dnes*, neměřil času uplynulého, ale jako by vždycky znova začínal, denně snažil se takovým se zříditi, jakým třeba Bohu se ukázati: čistého srdce, pohotovým poslouchati vůle jeho a nikoho jiného. Říkal pak v sobě, že kdo v kázni se cvičí, tomu třeba z života velikého Eliáše se učiti a dle toho zrcadla život svůj pořádati.

Takto tedy sebe sevřev, Antonín odebral se k hrobům opodál vsi a požádav známého jednoho, aby mu vždy za mnoho dní přinesl chleba, sám vešel do jednoho z hrobův a dav za sebou zavříti dveře, sám zůstal v něm. Toho však nemoha snésti nepřítel, ale obávaje se, by za krátko i poušť nenaplnil kázní, přitrhl jedné noci s množstvím běsův a tolika ranami jej ztrýznil, že bolestmi oněmlý ležel na zemi; a ujišťoval potom Antonín, že tak kruté byly to bolesti, že trýzně od lidí nemohou nikdy také muky způsobiti. Ale Bo-

ží prozřetelnou péčí — nepřezírát Pán těch, kteří doufají v něho — na druhý den přišel onen známý, přinášeje mu chleba, a otevřev dveře a spatřiv jej na zemi ležícího jako mrtvolu, vzal ho a odnesl jej do chrámu vesnického a složil tam na zemi. I přicházelo mnoho příbuzných i vesničanův a seděli u Antonína jako u mrtvého. K půlnoci však Antonín přišel k sobě a procitl, a vida všecky spící a jediného onoho známého bdícího, pokynul mu, ať k němu přistoupí, a žádal ho, aby ho zase vzal a odnesl do hrobů, nikoho neprobudě ze spaní.

Odnesen byv tedy mužem a jak obyčejně dav zavříti dveře, byl zase uvnitř sám. A nemoha státi na nohou pro bolesti, leže se modlil. A po modlitbě vykřikl: „Tu jsem já, Antonín. Neutíkám vašich ran; i když ještě větší mi způsobíte, nic mne neodloučí od lásky Kristovy.“ A po té zpíval: „I když tábor postaví se proti mně, nebude se báti srdce mé.“ Takto tedy smýšlel sebekáznitel, takto mluvil. Nenávistník však dobrého ne-

přítel podiviv se, že po ztrýznění zase odvážil se přijíti, sezval své psy a pukaje s vztekem pravil: „Vidíte, že ani duchem smilstva ani trýznění jsme ho nestrhli; ale ještě drze nás popouzí. Leč jinak se naň vrhněme.“ Jsout ďáblu na snadě ústroje k zlému rozmanité; té noci tedy takový hlomoz způsobili, až se zdálo, že celé místo se otřásá, a běsové jakoby čtyři stěny skrýšky jeho prorazivše, hrnuli se jimi, vzavše na se vzezření dravcův a plazův. A ve chvíli bylo místo plno příšer lvů, medvědů, leopardů, býků, hadův, ještěrův a štírův a vlkův. A z nich každý dle své podoby si vedl. Lev řval, chtěje se naň vrhnouti, býk jako by rohy dorážel, had z blízka naň syčel, připlaziti se nemoha; a vlk se naň hnal, ale byl zdržován. A vůbec všecky ty obludy strašné zvuky vydávaly a divých byly způsobův. Antonín jimi šlehán a bodán, cítil sice velmi strašná muka tělesná, bez bázně však ležel, více duší bdě. A stenal bolestí tělesnou, a střízliv jsa myslí a jaksi vtipkuje pravil: „Kdyby jaké síly bylo ve vás, sta-

čilo by, aby jeden z vás přišel. Ale poněvadž vám sílu odňal Pán, pokoušíte se aspoň množstvím mne zastrašiti; znamením vaší slabosti jest, že nerozumných hovad podoby na se berete." A s myslí zmužilou zase pravil: „Máte-li sílu a dostalo-li se vám moci proti mně, neváhejte, ale vrhněte se na mne; nemůžete-li nic, proč se marně namáháte? Pečetí jestiť nám a hradbou k bezpečnosti víra v Pána našeho." Všelijak se tedy napokouševše skřípěli naň zuby, že sobě více hanby připravili než jemu.

Pán ovšem ani tehdy nezapomněl zápasu Antonínova, ale na pomoc jemu přispěl. Popatřiv vzhůru, viděl střechu jako otevřenu, a paprsek jakýsi světla k němu sestupující. A v té běsové rázem zmizeli a též muka tělesná ustala, a příbytek zase se zcelil. Antonín znamenaje přispění a volně vydechnuv a pocítiv úlevu od bolestí, tázal se ukázavšího se zjevení, řka: „Kde jsi byl? Proč jsi již na počátku se neukázal, abys trýznění mé překazil?" A tu ozval se mu hlas: „An-

tonine, zde jsem byl, ale čekal jsem, abych viděl zápas tvůj, a poněvadž jsi vytrval a nedal ses přemoci, budu vždy tobě pomocníkem a jméno tvé všude proslavím.“ To uslyšev vstal a modlil se. A taková síla ho pronikla, že silnějším se cítil v těle než dříve. Bylo pak mu tehdy již brzy třicet pět let.

Na druhý den vyšed, ještě horlivější byl k službě Boží, a vydav se k onomu starému kmetu, žádal ho, by šel s ním, aby spolu se usadili na poušti. Když on se vymlouval svým věkem a že nikde není takého obyčeje, sám se ihned pustil k hoře. Ale nepřítel znovu zpozorovav jeho snahu a chtěje mu ji překaziti, vrhl na cestu přelud veliké stříbrné mísy. Antonín vytušiv lest zlostníkovu, zastavil se a popatřiv na mísu, usvědčoval ďábla v ní skrytého, řka: „Odkud na poušti mísa? Cesta přece není uchozena, aniž viděti stopy, že by tudy někdo byl šel. Vypadla-li, nemohlo to zůstati nezpozorováno, jestiť velmi veliká; ale i kdyby ji kdo byl ztratil, ohlédna se a hledaje jí, byl by ji nalezl, poněvadž místo

pustě jest. To ďáblův jest úklad. Nezvrtneš tím mého úmyslu, ďáble, toto pak s tebou budiž na zatracení.“ Na tato slova Antonínova zmizela mísa „jako dým od tváři ohně“.

Později zase ne již přelud, ale pravé zlato pohozené nalezl na cestě, dále se ubíraje. Zdali nepřítel je ukázal či vyšší nějaká moc zkoušela zápasníka a ukazovala ďáblu, že ani opravdových zboží nedbá, toho ani sám nepověděl aniž jsme zvěděli více nežli to, že zlato bylo, co se mu ukázalo. Antonín se sice podivil množství jeho, ale jako ohni se mu vyhnul, že se po něm již ani neohlédl, a tak zrychlil běh, že se mu ztratilo místo a zmizelo. Čím dále tím více tedy upevňuje své předsevzetí, pospíšil k hoře a hrádek na druhém břehu řeky uzřev, pustý a pro dlouhou opuštěnost plný plazův, přeplavil se tam a usadil se v něm. Plazové, jako by je stíhal někdo, ihned se vytratili. On zatarasiv vchod a chlebů na šest měsíců si uloživ — jak činívají Thebští, a zůstane chléb nezřídka i celý rok neporušen — vodu maje uvnitř, jako do svatyně se vno-

živ o samotě tam dlel, ani nevycházeje aniž jakého příchozího spatřuje. Takto dlouhý čas tam přebýval cviče se v kázni, jen dvakrát do roka horem svého příbytku přijímaje chléb.

Známí, kteří za ním přicházívali, poněvadž jim nedal vejíti, venku často dni a noci čekajíce, slýchali jako tlupy uvnitř hlučící, zvuky vydávající naříkavé a křičící: „Vzdal se ze sídel našich. Co tobě na poušti? Našim nástrahám neodoláš.“ S počátku tedy myslívali si oni venku, že jsou tam nějací lidé s ním bojující a ti že po žebřících dovnitř vlezli: když však jakousi skulinou tam nahlédše nikoho nezřeli, tehdy dohadujíce se, že jsou to zlí duchové a polekavše se, volali Antonína. On jich více poslouchaje než oněch dbaje, vyšel ke dveřím a chlácholil lidi, ať se vrátí domů a nebojí se. „Tak, pravil, běsové vyluzují mámení na ty, kteří jsou bojácni. Vy tedy se požehnejte a jděte směle a jich nechte, ať si sami ze sebe blázny tropí.“ Oni tedy odcházeli, ozbrojeni znamením kříže, on pak zůstával a nijak mu nebylo od nich ublíženo,

ba ani ho zápas ten nijak neunavoval. Nebot vidění, jež mu shůry přicházela na pomoc, a slabota nepřátel, veliké mu úlevy skýtaly v námahách a k větší horlivosti jej vyzbrojovaly. Známí pak neustále tam přicházeli, myslice, že ho najdou mrtvého, a slyšeli ho pějiciho Žalm: „Povstaniž Bůh a rozptýleni buďtež nepřátelé jeho a utectež od obličeje jeho, kdož nenávidí ho. Jako mizí dým, zmiztež; jako se rozplývá vosk od tváři ohně, tak zhyňtež hříšníci od tváři Boží.“ A opět: „Všichni národové obklíčili mne, a jménem Hospodinovým pomstil jsem se nad nimi.“

Dvacet tedy skoro let prožil, takto v odloučenosti se kázně, ani nevycházeje, aniž jsa od koho, leč zřídka, spatřován. Později, když mnozí toužili a přáli si jeho v kázni následovati a přišli jiní známí a mocí prolomili a vyrazili dveře, Antonín vyšel jako z nitra nějaké svatyně zasvěcenec mysterií a pln ducha Božího; a tehdy ponejprv ukázal se svým návštěvníkům mimo hrádek. Kteřížto ovšem spatřivše ho divili se, vidouce, že i tělo jeho to-

též vzezření má a ani neztučnělo, nejsouc v pohybu, ani nezhubenělo posty a boji se zlými duchy. Takový byl, jakým ho znali, než byl v ústraní odešel. I také duše jeho ve způsobech svých byla bez hany, nebo ani žalem nebyla stísněna, ani rozkoší se nerozplývala, ani mrzutostí nebo smíchem nebyla ovládnuta; neboť spatřiv ten dav lidí nerozrušil se, aniž se rozradostnil tím, že tolik jich ho s láskou vítalo; ale všecek byl stejný a jak se sluší jako muž rozumem se spravující a povahou ustálený. Mnohé pak z přítomných tělesně trpících uzdravil Pán skrze něho a jiné od zlých duchů v očistil. A milost i v řeči dal Antonínovi, a tak mnoho zarmoucených potěšil a jiné nesvorné spřátelil; všem domlouvaje, aby nic na světě nebylo jim nad lásku Kristovu. A nabádaje v rozmluvách svých, by příštího blaha pomněli a lásky Boží k nám, „jenž vlastního Syna svého neušetřil, ale za nás všecky jej vydal," mnohé přivedl k tomu, že život poustevnický sobě zvolili; a tak vznikaly potom v horách kláštery a poušť osazena byla mni-

chy, vyšedšími z domovûv a zasvětivšími se obcování nebeskému.

Když mu bylo jednou přebřísti se průplavem arsenoitským, z potřeby navštíviti bratří, a průplav byl pln krokodilûv, pomodliv se jen vstoupil on i všichni s ním a přešli bez úhony. Vrátiv se do své poustevny, týchž ujal se zase ušlechtilých a smělých prací. Svými častými rozmluvami zesiloval snaživost těch, kteří už byli mnichy, a jiných mnoho roznítil, že si zamilovali kázeň, a na jeho přitahující slova brzy přemnoho pousteven vzniklo a on všem jim byl jako otcem.

Když tedy jednoho dne vyšel a všichni mniši se sešli k němu a žádali si uslyšeti od něho slovo, pravil jim jazykem egyptským toto: „Písma dostačují k naučení; ale záhodno jest, abychom se navzájem u víře povzbuzovali a rozněcovali slovy. Vy tedy jako dítky přednášejte otci, co víte, a já jako věkem starší vás, co vím a čeho jsem zkusil, vám povím. To pak přede vším budiž společnou snahou všech, abychom od začatého se neu-

chylovali, ani v útrapách na mysli neklesali, ani neříkali, že již dlouho v kázni žijeme, ale raději každodenně, jako bychom teprve začínali, zesilujme svou snaživost. Jestit celý život lidský kratičký, měřen s budoucími věky, i není všecek náš čas ničím proti životu věčnému. Každá věc na tomto světě za příslušnou sobě cenu se prodává a rovné za rovné se směňuje. Zaslíbení však života věčného za cosi nepatrného se kupuje. Jestit psáno: Dnů života našeho v nich sedmdesáte let, v silách-li, osmdesát, co nad ně, námaha a bolest. Když tedy všech osmdesát let, ba i sto let bychom prožili v kázni, nikoliv rovněž sto let budeme kralovati, ale za těchto sto věky věkův budeme kralovati; a na zemi bojujíce, nebudeme zemi míti dědictvím, ale na nebesích máme zaslíbení, a porušitelné odložíce tělo, neporušitelné je vezmeme.

„Proto, synáčkové, neumdlévejme, aniž si mysleme, že dlouho to trvá, nebo že něco velikého konáme. Nejsout přiměrna utrpení nynějšího času k budoucí slávě, kteráž se zje-

vi na nás. Aniž na svět se ohlížejíce myslíme si, že něčeho velikého jsme se vzdali, neboť celá širá země praskrovničká jest proti celému nebi; kdybychom tedy veškeré země pány byli a celé země se vzdali, nic by to nebylo u přirovnání ke království nebeskému. Jako totiž kdyby někdo jednou měděnou drachmou povrhl, aby získal zlatých drachem sto, tak ten, kdo celé země pánem jsa zřekl by se jí, maličko zanechává a stonásobně získává. Není-li tedy celá země přiměrna k nebesům, kdo několik jiter pole zanechává, jako by nic neopouštěl; a kdyby dům a hojnost zlata opustil, ať se nechlubí nebo není nedbalejším. Ale i jinak třeba uvažovati, že nezanecháme-li jich pro ctnost, později zemrouce zůstavíme je, a nezřídka těm, kterým nechceme, jak připomněl Kazatel. Proč tedy pro ctnost jich nezanecháváme, abychom zdědili království? Proto nikoho z vás ani nepojímej žádost zisku. Nebo jakým ziskem jest nabýti toho, čeho ani s sebou nevezmeme? Proč raději toho nezískáváme, co s se-

bou vzíti můžeme, jako : opatrnost, spravedlnost, cudnost, statečnost, vědění, lásku, chudoby milovnost, víru v Krista, tichost, pohostinnost? Budeme-li ty věci získávati, nalezneme je tam už předem uloženy, any nám chystají pohostinství v zemi tichých.

„Z toho všeho tedy vštípiž sobě každý, abys nebyl nedbalý, zejména uvážíš-li, že služebníkem jsi Páně a povinen Pánu sloužiti. A jako sluha neodvážil by se říci: „Když jsem včera dělal, nebudu dělati dnes," aniž měře minulý čas ustávati bude napříště, ale denně, jak psáno v Evangeliu, jeví tutéž snaživost, týž úmysl, aby se pánu svému zalíbil a nevydával se v nebezpečí. Tak i my den ode dne vytrvávejme v kázni, vědouce, že promeškáme-li jeden den, nepromine nám Pán pro čas minulý, ale že pro nedbalost vzkypí proti nám. Tak jsme slyšeli i v Ezechielovi, tak i Jidáš za jedinou noc zmarnil svou práci a námahu všeho času minulého.

„Držme se tedy, synáčkové, kázně a nepolevujme. Máme zajisté v tom Pána pomocní-

kem, jak psáno jest: Každému dobro zvolivšímu Bůh napomáhá k dobrému. Abychom pak neochabovali, dobře jest rozjímati výrok Apoštolův: Každodenně umírám. Nebo budeme-li i my žíti jako denně umírající, nezhřešíme. Smysl toho pak jest, abychom denně ráno se probouzejíce myslili si, že se nedočkáme večera, a zase ubírajíce se k spánku myslili, že se neprobudíme. Jestit život náš svou povahou nejistý a Prozřetelností se dne na den odměřován. Tak tedy smýšlejíce a denně tak žijíce nezhřešíme, aniž žádost něčeho míti budeme, aniž se hněvati na někoho, aniž poklady budeme schraňovati na zemi; ale jako denně smrti čekajíce, chudě živi budeme a všem všecko promíjeti; žádost ženy nebo jiná rozkoš mrzká nikterak nás neovládne, ale jako od pomíjející se odvrátíme, neustále zápasíce a zírajíce ke dni rozhodnému. Nebo vždy větší a větší bázeň a nebezpečí muk zapuzuje vábení rozkoše a duši nachylující se vzpřimuje.

„Začavše již tedy a nastoupivše cestu ctno-

sti, napínejme síly víc a více, abychom dospěli toho, co nás čeká. A nikdo se neobracej za sebe, jako žena Lotova; zvláště když Pán pravil: Žádný vztahující ruku k pluhu a ohlížející se nazpět, není způsobilý ke království nebeskému. Ohlížeti pak se, nic jiného není než litovati a zase na věci světské pomýšleti. Nebojte se, slyšíce o ctnosti, aniž vám cizím budiž její jméno. Není nás daleko ani mimo nás nepozůstává, nýbrž v nás jest dílo takové, a snadno jest konati je, chceme-li jen. Řekové na cesty se vydávají a za moře se plaví, aby se vzdělali; nám však není potřebí na cesty se vydávati pro království Božíani za moře se plaviti pro ctnost. Dávno pravilt Pán: Království nebeské ve vás jest. Ctnost tedy jedině naší vůle potřebuje, ježto v nás jest a z nás vzniká. Když totiž duše je ve svém stavu přirozeném, jest v ní ctnost. Ve stavu svém přirozeném pak jest, trvá-li jakou byla stvořena, a stvořena byla krásnou a přímou úplně. Proto také Josue, syn Nave, přikázání dávaje lidu, pravil: Vzpřím-

též srdce svá k Pánu Bohu Israelskému. A Jan: Přímými učiňte stezky své. Přímou pak jest duše, když jest ve stavu přirozeném, jak byla stvořena. Když se naopak uchýlí a přirozenost svou zvrátí, nazýváme to zlobou duše. Není to tedy ničím nesnadným, nebo když zůstaneme, jakými jsme se zrodili, jsme v ctnosti. Myslíme-li však zlé, jako zlí jsme souzeni. Kdyby ovšem zvenčí bylo třeba opatřovati tu věc, nesnadno by to zajisté bylo; v nás-li však jest, střežme se mrzkých myšlení a jako poklad svěřený vzavše, opatrujme duši Pánu, aby poznal výtvor svůj, když bude taková, jakouž ji byl učinil.

„O to též bojujme, abychom se nestali otroky hněvu, ani aby nás neovládla žádostivost. Jestit psáno, že hněv muže spravedlnosti Boží nečiní; a žádost, když počne, že porodí hřích, hřích pak když je dokonán, zplozuje smrt. Tak tedy sebe spravujíce, pilně bděme, a jak psáno jest, všelikou stráží ostříhejme srdce svého, nebo nepřátele máme hrozné a ošemetné, zlostné totiž běsy. A pro-

ti těm jest nám bojování, jak pravil Apoštol: Nikoli proti tělu a krvi, ale proti knížatům a mocnostem, proti světa správcům této temnosti, proti duchovním zlostem v povětří. Četný zajisté jest jich dav v povětří kolem nás a nejsou daleko od nás; mnoho také rozdílů jest mezi nimi. A o povaze jejich a rozličnosti mnoho dalo by se říci, což jiným, výtečnějším nežli my ponecháváme, aby to vyložili. Nám nyní nutno a potřebno jest znáti toliko ošemetné jejich lsti a úskoky proti nám.

„Předně tedy vězmež, že zlí duchové ne proto zlými duchy se nazývají, že by takovými byli od stvoření. Nic zajisté zlého nestvořil Bůh, nýbrž sličnými a dobrými i oni se zrodili. Avšak vyvrženi byvše z nebeského poznání a potom po zemi se potulujíce, pohany klamnými přeludy obloudili, nás pak křesťanů nenávidíce, vše možné podnikají, chtíce nám zameziti cestu do nebes, abychom nevystoupili tam, odkud oni svrženi byli. Proto také mnohých modliteb a mnohých cvičení jest potřebí, aby člověk obdržel od

Ducha Svatého dar rozeznávání duchů, a co se jich týče, mohl rozpoznati: kteří z nich totiž jsou méně zlí a kteří zase horší, jakými zámysly jednoho každého z nich snaha a píle jest vedena a jak každého z nich lze přemoci a vyhnati. Neboť mnoho jest jejich lstných podvodů a úskočných hnutí. Blažený Apoštol a jeho druhové zajisté takovéto věci věděli, ani pravili: „Nejsou nám neznáma myšlení jeho.“ My pak podle pokušení, jichž jsme od nich zkusili, povinnost máme druh druha navzájem poučovati a z jejich područí vyváděti. Pročež i já poněkud zkušenost o nich maje, vám jako dětem svým o tom mluvím.

„Tito, vidí-li totiž kteréhokoliv křesťana, hlavně však mnichy chutě pracovati a zdárně prospívati, nejprve zaútočí na zkoušku, léčky jim kladouce podél cesty; léčkami pak jejich jsou ničemné myšlenky. Netřeba však strachovati se jejich nástrah a nášeptů, neboť oni modlitbami a posty a důvěrou v Pána ihned padají. Ale i když padnou, neustávají,

nýbrž znovu záludně a lstně doléhají. Kdykoliv totiž přímo a nepokrytě nečistými myšlenkami srdce oblouditi nemohou, jinou cestou znovu napadají a klamné přeludy vytvářejíce zastrašiti usilují, při čemž rozličné podoby na se berou, napodobujíce ženy, šelmy, plazy, ba i obří těla a zástupy vojínů. Ale ani takto netřeba se obávati jejich zjevení. Nic totiž nejsou a také rychle mizí, hlavně obrní-li se člověk věrou a znamením Kříže. Též smělí jsou a velmi nestoudní; jestliže totiž i takto utrpí porážku, jiným opět způsobem útočí. Tu se tváří, že umějí věštiti a předpovídati, co přijde v budoucnu, a o překot se snaží, aby se jevili vysokými, že až po střechu dosahují, i hřmotnými a hranatými: aby ty, které se jim nepodařilo oblouditi myšlenkami, takovýmto mámením přece snad podvrátili. A jestliže i tu najdou duši nezviklánu ve víře a v naději srdce, pak přivedou sama svého knížete."

A říkal, že často se jeví takovými, jakým ďábla odhalil Jobovi Pán řka: „Oči jeho jako

podoba zoře. Z úst jeho vycházejí pochodně hořící a vyskakují jiskry ohnivé. Z chřípí jeho vychází dým jako z peci hořící ohněm uhlovým. Duše jeho uhlí, a z úst jeho plamen vychází." Ježto takto se zjevuje zlých duchů kníže, strachu nahání, jak jsem řekl, a při tom ošemetník ten se chvástá, jak opět ho usvědčuje Pán, řka Jobovi: „Pokládáť sobě železo za slámu a měď za dřevo shnilé, moře pokládá za nádobu s mastí a propast pekelnou za zajatkyni, propast usoudil si místem procházky." A skrze proroka: „Řekl nepřítel, pronásledovati budu a polapím," a skrze jiného zase: „Celou zemi uchopím jako hnízdo rukou svou a jako opuštěná vejce odnesu." A vůbec s takovýmto drzým vychloubáním začínají a takové věci přislibují, aby obloudili bohabojné. Ale nám, kteříž jsme věrni, ani tu zase netřeba se obávati jeho holedbání, ani hlasu jeho dávati sluchu. Lžeť zajisté a ani zbla pravdy nemluví. A atsi mluví, co chce a kolik chce, a ať jakkoliv jest drzý a smělý, od Spasitele hákem jako drak byl

odvlečen, jako hovado ohlávku dostal kolem nozder a jako uprchlý otrok chřípí má sevřeno kroužkem a rty propíchnuty náramkem. A spoután jest od Pána jako vrabec, abychom se mu vysmáli. Položen pak jest on i kteříž s ním jsou zlí duchové jako štírové a hadi, abychom je my křesťané zašlapali. Z čehož vidíme, že nyní život svůj říditi a spravovati máme proti němu. Neboť on, který slibuje, že moře vyprázdní jako nádobu masti a zemi rukou uchopí, hle, nyní nemůže vás zdržeti od kázně vaší, ba ani mně není s to zabrániti, abych proti němu nemluvil. Nedávejme tedy sluchu tomu, co by snad mluvil, neboť lže, aniž se strachujme jeho zjevení, ježto i ta bývají lživá. Světlo totiž, které se v nich ukazuje, není pravým světlem, nýbrž spíše předehrou a obrazem ohně jim připraveného. A těmito plameny, v nichž jim souzeno jest hořeti, pokoušejí se lidi zastrašiti. Ačsi se zjevují, však v tu chvíli zase zmizí; vždyť nikomu z věrných neuškodí, nýbrž sami v sobě si odnášejí podobu ohně, jenž je

má pohltiti. Pročež ani tu nesluší se jich obávati, neboť milost Kristova marnými činí všechna jejich úsilí.

Též lstiví jsou a hotovi přeměniti se a přetvořiti v cokoliv. Často věru i žalmy na oko zpívají, ač není jich viděti, a pamatují si řeči z Písem. Často také, když čteme, v zápětí jako ozvěna opakují po nás, co právě přečteno; a ze spánku nás burcují a činí to vytrvale a nepřetržitě, téměř ani spáti nás nenechávajíce. Stává se pak, že i podobu mnišského šatu na se vezmou a na oko jako mužové bohabojní promlouvají, aby stejným šatem zmátli a obluzené, kam chtějí, zavlekli. Leč nesmíme jim přáti sluchu, byť i k modlitbě burcovali, byť i radili, abychom vůbec nic nejedli, byť nás i na oko vinili a výčitky nám činili pro něco, co o nás z dřívějška vědí. Nečiníť tak zajisté pro zbožnost a pravdu, nýbrž aby nevinné v zoufalství přivedli, aby za marnou prohlásili kázeň a nechuť a ošklivost v lidech vzbudili, jako by život mnišský byl trudný a příliš krutý, a aby na překážku byli těm,

kdož je za protivníky považují a proti nim bojují.

Proto zajisté prorok od Pána poslaný bědami hrozí takovýmto, řka: „Běda tomu, kdož napájí bližního svého zhoubou potupnou.“ Takové totiž snahy a zámysly podvracejí cestu k ctnosti. Pán též sám vlastními ústy, ač pravdu mluvili zlí duchové (pravdivě zajisté děli: Ty jsi Syn Boží), přece je umlčel a mluviti jim zakázal, aby snad v sémě pravdy nepřimísili koukole vlastní zloby, a aby i nás navykl nikdy takovým bytostem sluchu nepřáti, byť i se zdálo, že pravdu mluví. Vždyť ani slušno by nebylo, abychom my, kteříž máme Písma Svatá a svobodu danou nám Spasitelem, učili se od ďábla, který vlastního řádu nezachoval, nýbrž smýšlení své jiným zaměnil. Proto mu také mluvícímu řeči z Písem brání Pán, řka: „Hříšníku řekl Bůh: Proč ty vypravuješ spravedlnosti mé a bereš smlouvu mou v ústa svá?“ Vše možné totiž činí a mluví i hluk tropí, jako herci se přetvařují a pobuřují, jen aby obloudili ne-

vinné. A ovšem i dupají a bláznivě se chechtají a pískají: a nikdo-li jich neposlouchá, pláči a hořekují jako poražení.

Pán tedy jakožto Bůh umlčel zlé duchy. Na nás pak, kteříž od svatých jsme vyučeni, sluší se, abychom svaté v činech svých následovali a napodobili jejich statečnost. I ti totiž pozorujíce to pravili: „Když postavil se proti mně hříšník, oněměl jsem a ponížen jsem byl a zmlkl jsem o dobrých věcech." A zase: „Já pak jako hluchý neslyšel jsem a jako němý, jenž neotevře úst svých. A učiněn jsem jako člověk, který neslyší." A tak i my ani jich neslyšme, zrovna jako by nám cizími byli, ani jich neposlouchejme, byť nás i k modlitbě pobízeli, bytsi i mluvili o postech. Spíše si hleďme kázně, již sami jsme si předsevzali, a nenechme se od nich klamati, neboť oni všechno lstně a záludně konají. Není však třeba báti se jich, byť i se zdálo, že se obořují, byť i smrtí vyhrožovali; jsouť slabí a kromě hrozeb nic nemohou.

Krátce už jsem tedy o těchto věcech pro-

mluvil; že pak nyní šíře o nich promluvím, toho se nehrozte, budeť vám zajisté toto připomenutí na ochranu a k upevnění. Když Pán člověkem se stal, upadl nepřítel a síly jeho zemdlely. Proto tedy, ač nemá žádné moci, nicméně jako samovládce, ač svržený, nedá pokoje, nýbrž bytsi jen slovy vyhrožuje; to každý z vás na mysli měj a budeš moci zlými duchy pohrdati. Kdyby byli vězněni takovými těly jako my, mohli by ovšem říci: „Lidí ukrytých nemůžeme nalézti, najdeme-li je však, kazíme je.“ Tu však mohli bychom i my uniknouti jejich zraku, ukryti jsouce a dveře před nimi zavírajíce. Ježto však tomu tak není, nýbrž oni zavřenými dveřmi mohou vejíti a v celém povětří prodlévají, oni i první z nich ďábel, zlomyslní jsou a vždy hotovi škoditi, a ježto, jak pravil Spasitel, od počátku vražedník jest ďábel, otec zla, a my přes to dosud živi jsme, ba proti němu jako protivníku stojíme, zřejmo jest, že žádné moci ani síly nemají. Nebot ani místo není na překážku jejich úkladům, ani se na nás nedívají

jako na své přátele, aby nás šetřili, ani nejsou milovníky dobra, aby nás na pravou cestu uváděli, ale naopak ničemní jsou a zlí a po ničem tak nebaží jako po tom, aby mohli kaziti ctnostné a bohabojné. Nic nedělají proto, že nic dělati nemohou leda vyhrožovati. Kdyby mohli, nic by neváhali, ale hned by činili zlo, majíce k tomu vůli ochotnou a zvláště proti nám. Hle, vždyť nyní tu shromážděni jsouce proti nim mluvíme, a vědí, když my prospíváme, že oni slábnou. Kdyby tedy plnou volnost měli, zajisté nikoho z nás křesťanů na živu by nenechali, neboť ohavností jest hříšníku bázeň Boží. Poněvadž pak nic nemohou, spíše sebe sami tím zraňují, že z hrozeb svých nic provésti nemohou. Potom také toto uvážiti třeba, abychom se jich nebáli: kdyby měli po ruce moc, nepřicházeli by v zástupu, ani by se neukazovali v klamných zjeveních, ani by nepodváděli změněným zevnějškem a vzezřením, nýbrž stačilo by, aby přišel toliko jeden a provedl, co právě může a chce; a zajisté i to, že nikdo, kdo má

opravdovou moc, neuchvacuje a nehubí pomocí klamných přeludů aniž zastrašuje hlukem davů, nýbrž rovnou, jak se mu líbí, své moci užívá. Zlí duchové však žádné moci nemajíce, jako na divadle hrají, měníce podoby a strašíce děti klamným zjevením zástupů a svým přestrojením. Pročež spíše jako slabochy máme jimi pohrdati. Pravý anděl, vyslaný Pánem proti Assyrským, ten aspoň nepotřeboval zástupů ani nádhery ani hluku ani marných žvastů, ale pokojně užil své moci a hned zahubil stoosmdesátpět tisíců. Duchové však, kteří nic nemohou, jako jsou tito, jenom přeludy a vychloubáním pokoušejí se zastrašiti.

Uvažoval-li by pak někdo o příběhu Jobově a namítl: „Proč tedy ďábel vyšed všechno to proti němu dokázal? O jmění ho oloupil, děti mu zahubil a jeho zlým nežitem ranil?“ Takový zase věz, že nebyl to ďábel, který tu měl moc, nýbrž Pán, který mu Joba vydal, aby ho zkoušel. Nic divného, že to učinil nemaje žádné moci; požádal o ni a dostav ji

to učinil. Takže i tu tím více třeba pohrdati nepřítelem, že ač chtěl, ani proti jednomu člověku spravedlivému dost síly neměl; kdyby totiž sílu byl měl, nebyl by o ni požádal. Ježto však o ni požádal, a to ne jednou, nýbrž dvakráte, zjevno jest, že jest sláb a nic nemůže. A není divu, že proti Jobovi nic nezmohl, vždyť ani dobytek jeho nebyl by býval s to pohubiti, kdyby nebyl k tomu svolil Bůh. Ba ani nad vepři nemá moci; vždyť zlí duchové, jak v Evangeliu psáno, prosili Pána řkouce: „Dovol nám odejíti do vepřů.“ Jestliže však ani nad vepři nemají moci, tím méně ji mají nad lidmi stvořenými k obrazu božímu.

Sluší tedy báti se toliko Boha, těmito pak opovrhovati a vůbec se jich nelekati. Ba čím více to činí, s tím větší horlivostí cvičme se v kázni proti nim. Neboť silnou zbraní jest proti nim život spravedlivý a důvěra v Boha. Bojíť se zajisté postu božích zápasníků, jejich bdění, jejich modliteb, jejich vlídnosti, tichosti a pokoje, jejich pohrdání penězi, jejich

skromnosti a pokory, jejich lásky k chudým, jejich almužen, jejich mírnosti a zvláště jejich úcty a lásky ke Kristu. Proto také zajisté všemožně se přičiňují, aby nebylo těch, kdož po nich šlapou a je drtí. Vědí totiž o daru, který Spasitel věrným svým dal proti nim, an pravil: „Hle, dal jsem vám moc šlapati na hady a štíry a na všelikou moc nepřítele.“

Tedy i jestliže by se tvářili, že umějí předpovídati, nikdo na to nedbej. Často totiž několik dní napřed ohlásí příchod bratří, a oni opravdu přijdou. To však nečiní proto, že by nějakou péči měli o ty, kdož jim naslouchají, nýbrž aby si získali jejich důvěry a v područí je dostavše, posléze je zahubili. Pročež není dobře jim naslouchati, ale třeba je zaháněti, byť i jen mluvili, poněvadž jich nepotřebujeme. A co ostatně jest na tom divného, jestliže vzdušnějšími a lehčími těly obdařeni jsouce nežli lidé a spatřivše, kterak na cestu se vydali, je během předstihnou a ohlásí? Tohle předpoví i jezdec, předhoní-li někoho, kdo cestuje pěšky. Pročež ani v tom netřeba se

jim podivovati. Nic totiž předem nevědí z toho, co dosud není, nýbrž jediné Bůh zná a ví vše, dříve nežli se to stane. Tito však, co spatří, jako zloději napřed běžíce, ohlašují. Kolika už asi nyní oznamují, o čem jednáme, že jsme se totiž sešli a proti nim vespolek mluvíme, ještě dříve, než kdo od nás na cestu se vydá, aby o tom zprávu podal. To však i kterýkoliv hoch rychloběžec dokáže, když předhoní loudavého. Tomu pak, co pravím, takto jest rozuměti. Vydá-li se třebas někdo na cestu z Thebaidy nebo z některé jiné krajiny, tu dokud nevyjde, nevědí, zda půjde; spatřivše však hojíti, napřed běží, a ještě nežli tam dojde, ho ohlásí. Takto se stává, že ohlášení opravdu za několik dní přijdou. Ježto však cestující také se vracívají, často už selhali.

Právě tak tomu bývá, když tlachají o rozvodnění Nilu; spatřivše totiž, že v končinách Ethiopie mnoho prší, a vidouce, kterak se z toho řeka rozvodňuje, ještě nežli voda dojde do Egypta, napřed běžíce o tom mluví. To by zajisté i lidé mohli ohlašovati, kdyby

dovedli tak rychle běžeti. A jako strážný Davidův vystoupiv do výše, snáze uviděl přícházejícího nežli ten, který zůstal dole, a také i sám posel dříve to oznámil nežli ostatní — nikoliv ovšem to, co se ještě nestalo, nýbrž co právě bylo na cestě a již se dálo — tak i tito raději volí námahu a dávají jiným zprávu, jen aby mohli šáliti. Jestliže by však mezitím Prozřetelnost nějak jinak rozhodla o vodách a cestujících, jakož zajisté moc má, pak selhali zlí duchové a ošáleni byli, kdož jim víru dali.

Takto vznikly věštby pohanů, takovým způsobem bývali zlými duchy sváděni a šáleni; ale nyní tato šalba už přestala. Přišel totiž Pán, který nejen že zmařil tyto jejich úskoky, nýbrž i samým zlým duchům výhost dal. Ti totiž sami od sebe nevědí, nýbrž jako zloději, co u jiných spatří, to rozšiřují; ba spíše jen hádají, než aby předem věděli. Pročež byt i pravdivě někdy takovéto věci mluvili, ani tu se jim nikdo nepodivuj. Vždyt i lékaři, majíce znalost chorob, když na rozličných lidech tutéž nemoc shledají, často ze zkuše-

nosti se dohadujíce předpovídají. I kormidelníci a rolníci, zase ze zkušenosti, pozorujíce stav povětří, předpovídají, bude-li bouře či jasné počasí. A přece by nikdo neřekl, že předpovídají z božího vnuknutí, nýbrž ze znalosti a zkušenosti. Proč ež jestliže někdy zlí duchové totéž z dohadu praví, nikdo se jim proto nepodivuj aniž na to dbej. Neboť k jakému užitku jest naslouchajícím, zví-li od nich, co se stane za nějaký den? Nebo jaký spěch věděti takové věci, byť i opravdu je mohl člověk zvěděti? Nijak zajisté to nepřispívá ke konání ctnosti, aniž to vůbec svědčí o bezúhonnosti. Neboť nikdo z nás nebývá souzen proto, že cosi neví, aniž kdo bývá veleben proto, že se naučil a ví, nýbrž z toho každý bývá souzen, zdali si víru uchoval a přikázání řádně ostříhal.

Netřeba proto příliš o to státi aniž třeba cvičiti se v umrtvování a namáhati se, abychom budoucí věci předvídali, nýbrž abychom bezúhonným životem milost u Boha nalezli. I modliti se třeba, nikoliv abychom budoucnost předvídali — taková mzda za u-

mrtvování ani se nemá požadovati — nýbrž aby nám pomocníkem byl Pán k vítězství nad ďáblem. A záleží-li nám kdy také vůbec na tom, abychom budoucnost předem znali, buďme jen čistého srdce. Jsem totiž přesvědčen, že duše neposkvrněná odevšad, i když trvá v přirozeném řádu, může, stavši se prozíravou a vidoucí, zříti plněji, dále a hlouběji nežli zlí duchové, ježto jí vyjevuje Pán. Takovou byla duše Eliseova, ana zřela na to, co činil Giezi, a která viděla vojska, jež při ní stála.

Kdykoliv tedy v noci k vám přijdou a chtějí předpovídati budoucnost nebo říkají: „My jsme andělé", nedbejte na to, neboť lhou. A byť i vychvalovali vaši kázeň a velebili vás, neposlouchejte jich a vůbec si jich nevšímejte. Tu raději zapečeťte sebe i dům svůj a modlete se; a uvidíte, že hned zmizí, neboť jsou bojácní a zbabělí a velmi se děsí znamení Kříže Kristova, ježto právě jím je Spasitel odzbrojil a ztrestal. Pakliže by ještě nestoudněji doráželi, tančíce a všelijakými šalebnostmi

jsouce vyšnořeni, neděste se a nelekejte se, a-
niž jako dobrých si jich všímejte, neboť zda
přítomni jsou dobří či zlí, to snadno lze s po-
mocí boží rozpoznati. Zjevení svatých totiž
nenese v sobě zmatku a nepokoje. „Nebu-
det se příti ani křičeti aniž kdo uslyší hlasu
jeho", nýbrž v pokoji a líbeznosti se to děje,
takže hned radost a plesání a důvěra se v du-
ši rodí, neboť jest s nimi Pán, kterýž jest naše
radost, Boha pak Otce moc a síla. A myšlenky
její zůstávají beze zmatku a v pokoji, takže o-
svícena jsouc, sama od sebe hledí na ty, kdož
se zjevují. Tu zajisté též touha a stesk po bož-
ských věcech a budoucí blaženosti se v ní o-
zve, i přála by si býti nadobro s nimi spojena
a s nimi odejíti. A i kdyby se snad někteří ja-
kožto lidé ulekli, když se jim dobří zjeví, tito
je hned láskou svou a vlídností strachu zbaví:
jako to učinil Gabriel Zachariášovi i anděl,
který se zjevil ženám v Božím Hrobě, i ten,
který v Evangeliu pastýřům dí: „Nebojte se."
Bázeň tato nepochází ze zbabělosti duše, ale
z vědomí přítomnosti vznešenějších a moc-

nějších. Takovéto tedy jest zjevení svatých.

Zlých však útok a zjevení jest sám zmatek a nepokoj a provázeno hlukem a křikem, jaký asi by tropili nevychovaní mladíci nebo lupiči. A z toho se hned rodí bojácnost duše, zmatek a nepořádek v myšlenkách, sklíčenost, ošklivost k poustevníkům, nedbalost, zármutek, vzpomínka na domov a strach před smrtí; posléze pak žádost věcí zlých, pohrdání ctností a vrtkavost smýšlení a mravů. Kdykoliv tedy spatřivše někoho, jste zastrašeni, jestliže strach hned vás opustí a na jeho místo nastoupí nevýslovná radost, veselá mysl a srdnatost, občerstvení a pokojné myšlenky a vše ostatní, o čem jsem svrchu pravil, jakož i statečnost a láska k Bohu, mějte důvěru a modlete se. Neboť radost tato a tento stav duše dosvědčují svatost přítomného.

Takto Abraham se zaradoval spatřiv Pána, a Jan, když zazněl hlas Bohorodičky Marie, radostí poskočil. Jestliže však zjevení některých provází zmatek a vnější hluk, světské představy a žádosti a hrozba smrti a vše, o čem

jsem svrchu pravil, vězte, že jest to vpád zlých.

A také toto budiž vám znamením. Kdykoliv duše zůstane ustrašena, svědčí to o přítomnosti nepřátel. Zlí duchové nezbavují totiž lidi strachu, jako to učinil velký archanděl Gabriel Marii a Zachariášovi a ten, který se zjevil ženám v Hrobě. Naopak, jakmile vidí na lidech, že se bojí, spíše ještě zesilují svá mámení, aby jim ještě více strachu nahnali a posléze napadnouce je, žerty s nimi tropili řkouce: „Padněte a klaňte se.“ Pohany ovšem takto ošálili, neboť tím dosáhli, že je považovali omylem za bohy. Nás však Pán nenechal ďáblem klamati, neboť když naň podobným mámením a vychloubáním dorážel, vyplísnil jej řka: „Odejdiž ode mne, Satane, neboť psáno jest: Pánu Bohu svému se klaněti a jemu jedinému sloužiti budeš.“ Protož čím dále tím více jím pohrdejme. Neboť to, co Pán řekl, k naší ochraně to učinil, aby i od nás slyšíce tato slova, na útěk se dali zlí duchové pro Pána, kterýž je jimi pokáral.

Nesluší však vychloubati se vymítáním

zlých duchů ani pyšniti se uzdravováním nemocných; a také ne toliko toho obdivovati, kdo zlé duchy vymítá, a kdo nikoliv, tím pohrdati. Každý však sleduj zbožná cvičení všech a buď je horlivě napodobuj nebo je na pravou míru uváděj. Není na nás činiti divy, to jest dílem Spasitelovým. Řekl zajisté učeníkům: „Neradujte se, že duchové se vám podávají, ale radujte se, že jména vaše napsána jsou v nebesích.“ Neboť to, že jména naše napsána jsou v nebesích, svědectvím jest ctnostného našeho života, vymítání zlých duchů však jest milost a dar Spasitelův. Proto také těm, kteří se nikoliv ctností, nýbrž divy honosili a pravili: „Pane, zdaliž jsme ve jménu tvém zlých duchů nevymítali a ve tvém jménu divů mnohých nečinili?“ odpověděl: „Amen, pravím vám, neznám vás.“ Neboť nezná Pán cest bezbožníkův. Jedním slovem třeba se modliti, jak už jsem svrchu řekl, abychom dosáhli daru rozeznávání duchů, a jak psáno jest, ne každému duchu věřili.

Chtěl bych již umlknouti a nic už nepíkati,

nýbrž spokojiti se tím, co jsem řekl. Abyste se však nedomnívali, že to mluvím jen tak, ale abyste uvěřili, že ze zkušenosti a podle pravdy to vypravuji, proto ještě jednou promluvím o nástrahách zlých duchů, které jsem viděl, i ať se třeba zdá, že jsem pošetilým. Však Pán, kterýž to slyší, ví o pravosti mého svědectví a že ne k vůli sobě, nýbrž pro vaši lásku a k vašemu povzbuzení tak činím. Kolikrát mi blahořečili, a já jim zlořečil ve jménu Páně. Kolikrát předpověděli, že řeka se rozvodní, a já jim řekl: „A co vám po tom?“ Kdysi přišli vyhrožujíce a obklíčili mne jako vojíni v plné zbroji. Jindy zase koňmi, šelmami a plazy naplnili příbytek, i pěl jsem žalm: „Tito ve vozích a jiní v koních, my však ve jménu Hospodina Boha našeho budeme zvelebeni,“ a těmito modlitbami na útěk byli zahnáni od Pána. Jednou za tmy přišli, nesouce jakési klamné světlo, a pravili: „Přišli jsme ti posvítit, Antoníne.“ Já však zavřev oči modlil jsem se, a hned zhaslo světlo bezbožníků. Za několik málo měsíců při-

šli, jakoby žalmy pějíce a mluvíce z Písem; „já však jako hluchý neslyšel jsem". Tlásli jednou poustevnou, já však se modlil nepohnut v mysli trvaje. Pak znovu přišli a rachotili, pískali a poskakovali. Poněvadž však jsem se modlil a o samoté ležel žalmy říkaje, hned začali kvíleti a plakati jakoby načisto zemdlelí a bez síly; já pak velebil Pána, který zkrušil a ztrestal jejich smělost a vztek.

Zjevil se mi jednou duch nadmíru pyšný ve své okázalosti a odvážil se říci: „Já jsem moc boží, já jsem prozřetelnost; čím chceš, abych se ti zavděčil?" Já však tehdy tím silněji jsem na něho vydechl, vysloviv jméno Kristovo, a pokusil jsem se ho udeřiti; i zdálo se mi, že jsem ho opravdu zranil, a hned tento velikán se všemi svými duchy zmizel ve jménu Kristově. Přišel kdysi ošemetník, když jsem se postil, v podobě mnicha, nesa jakési klamné chleby a přemlouval mne řka: „Pojez a zanech těch mnohých trudů a trápení; i ty jsi člověk a zeslábneš a budeš nemocen." Já však pochopiv jeho lest vstal jsem,

abych se pomodlil. Čehož on nesnesl, nebot uteki a dveřmi procházeje jevil se jako čoud. Kolikrát na poušti ukázal mi přelud zlata, jen abych aspoň sáhl a podíval se; já však proti němu žalmy říkal, a on se rozplynul. Často mne tloukli ranami, i říkal jsem: „Nic mne neodloučí od lásky Kristovy," a tu oni potom mezi sebou se bili. Nebyl však jsem to já, jenž je zadržoval a odháněl, nýbrž Pán, jenž praví: „Viděl jsem satana jako blesk padajícího s nebe." Já pak, synáčkové moji, pamětliv jsa výroku Apoštolova, obrátil jsem toto na sebe, abyste se naučili neztráceti mysli v odříkání a nebáti se mámení ďábla a běsů jeho.

A ježto stal jsem se nemoudrým u vypravování, přijměte i to na upevnění stálosti a neohroženosti a věřte mi, nebot nelhu. Zaklepal mi kdysi někdo v kláštěře na dveře; vyšed tedy spatřil jsem kohosi nadmíru vysoké postavy. Když jsem se ho potom ptal: „Kdo jsi?" pravil: „Já jsem Satan." A když jsem mu pak řekl: „Proč jsi tedy zde?" tu on

pravil: „Proč mne bez důvodu plísní mnichové a všichni ostatní křesťané? Proč mi zlořečí každé hodiny?“ A když jsem mu řekl: „Pročpak ty je znepokojuješ?“ pravil: „Já jich neznepokojuji, nýbrž oni sami sebe znepokojují a ve zmatek uvádějí; já totiž jsem zemdlel, nemám síly. Což nečetli: „Zhynuli mečové nepřítele: a města jejich zkazil jsi?“ Nemám již místa ani kopí ani města. Všude se rozmohli křesťané a už i poušť jest plna mnichů. Nechť si hledí sami sebe a daremně mi nezlořečí.“ A tu já podiviv se Boží milosti, řekl jsem mu: „Ač vždy lžeš a jakživ pravdy nemluvíš, toto nyní přece, ač nechtě, po pravdě jsi řekl. Kristus totiž přišed, sílu ti odňal a poraziv odzbrojil tě.“ A on uslyšev jméno Spasitelovo a nemoha snésti jeho palčivosti, zmizel.

Jestliže tedy i ďábel přisvědčuje, že nemá žádné moci, máme jim i běsy jeho načisto opovrhovati. Pravda sice, že nepřítel se svými psy užívá tolika úskoků, my však zase vědouce o jejich chabosti, můžeme jimi pohr-

dati. Pročež neklesejme na mysli a nerozvažujme obav v duši své, aniž si namlouvejme strachu řikajíce: „Jen aby nepřišel čas a neporazil mne, jen aby vyzdvihna mne, mnou nemrštil nebo znenadání u mne stana, mne nepoděsil.“ Takových věcí si vůbec na mysl nepřipouštějme a také se nermuťme jako zničení. Naopak buďme zmužilí a radujme se stále, jako bychom byli spaseni, a rozvažujme v duchu, že jest s námi Pán, kterýž je na útěk zahnal a vyhostil. A uvažujme a na mysli vždy mějme, že dokud jest s námi Pán, nepřátelé nic nám neublíží. Přijdouce totiž, jakými nás naleznou, takovými také sami k nám budou, a myšlenkám, jaké v nás najdou, připodobní své šalby. Naleznou-li ovšem bojácné a zmatené, tu jako lupiči, když shledají, že místo jest nestřeženo, ihned vtrhují a zrovna to činí, o čem sami přemítáme, ještě k tomu přičiňujíce. Spatří-li totiž, že se bojíme a lekáme, ještě více strach ten zvětšují svými přeludy a hrozbami, a nešťastná duše se pak tím trápí; shledají-li však, že se radujeme

v Pánu a rozjímáme o budoucích dobrech, že na mysli máme věci božské a vědomi jsme si, že všechno jest v ruce Páně a že nic nezmůže ďábel proti křesťanu a že vůbec nad nikým nemá moci, tu vidouce duši ujištěnou a upevněnou takovýmito myšlenkami, zahanbeni na ústup se dávají. Joba takto obrněného vida nepřítel, od něho odstoupil, Jidáše však, naleznuv ho beze vší takové zbraně, zajatcem učinil. A tak chceme-li nepřítelem opovrhovati, věci Páně ustavičně rozjímejme, a duše ať se stále těší nadějí; pak uvidíme, že hry zlých duchů jsou jenom dým a že spíše prchají nežli pronásledují. Jsouť, jak jsem svrchu pravil, nadmíru zbabělí, čekajíce stále oheň sobě připravený.

A toto budiž vám vodítkem k neohrožености. Kdykoliv se ukáže nějaké zjevení, nepoddávej se bázlivosti, nýbrž ať jest jakékoliv, zmužile nejprve se ptej: „Kdo jsi a odkud?“ A tu, jest-li to zjevení svatých, plně tě uspokojí a strach tvůj v radost obrátí; jest-li však to nějaké zjevení ďábelské, ihned pobledne,

jakmile jen uvidí ráznost ducha, neboť jest znakem duševního klidu zeptati se zkrátka, kdo jsi a odkud. Takto Josue se otázav, dověděl se, a nepřítel nezůstal skryt otázavšímu se Danielovi."

Za této Antonínovy rozpravy všichni radost pociťovali. Některým se tu množila láska k ctnosti, z některých to vyhánělo lhostejnost, jiným zase domýšlivost prchala, a všichni nabývali přesvědčení, že třeba zhrdati ďábelskými úklady, podivujíce se zároveň milosti, kterou dal Pán Antonínovi k rozeznávání duchů. I byly v horách kláštery jako stany naplněné posvátnými sbory mnichů, kteří žalmy pěli, učenost pěstovali, postili se a modlili, těšili se a plesali v naději budoucí blaženosti, pracovali, aby almužny mohli rozdíleti, a v lásce a shodě mezi sebou žili. A byl to na pohled opravdu jakoby nějaký kraj zbožnosti a spravedlnosti ode všeho odloučený. Nebyloť tam křivdy pachatele nebo trpitele ani hartusení výběrčího daní, nýbrž zástup milovníků kázně a odříkání, a

ti všichni o ctnosti jednoho byli smýšlení, takže kdyby byl někdo uviděl ty kláštery a řád, jakým se tam mnichové spravovali, byl by zvolal a řekl: „Jak krásní jsou stánkové tvoji, Jakobe, a příbytkové tvoji, Israeli! Jako hájové stinní, jako zahrada podlé řeky a jako stánkové, kteréž postavil Hospodin a jako cedrové blízko vod.“

On však podle obyčeje svého v ústraní jsa ve svém klášteře, ještě horlivěji oddával se kázni a den co den lkal, rozjímaje o nebeských příbytcích, touhou po nich hoře a před očima maje pomíjejícnost lidského života. Ba i maje jísti nebo spáti a při ostatních tělesných nezbytnostech se styděl, maje na mysli vnímání duše. Často aspoň maje jísti ve společnosti mnoha jiných mnichů a rozpomenuv se na krmi duchovní, s prosbou odmítl a daleko od nich odešel, domnívaje se, že by se rděl, kdyby ho druzí viděli jísti. Jedl tedy v ústraní pro nezbytnou potřebu těla; často však také s bratřími, stydě se sice při tom, avšak bez ostychu promlouvaje v uži-

tečných rozmluvách. Tu říkával, že třeba veškeru péči věnovati spíše duši než tělu, že třeba sice z nezbytnosti povoliti tělu maličko času, v celku však že třeba obírati se více duší a jejího prospěchu hleděti, aby se nestala kořistí tělesných rozkoší, nýbrž aby spíše tělo bylo jejím otrokem, neboť právě to prý míní Spasitel řka: „Nepečujte o život svůj, co byste jedli, ani o tělo, čím byste se odívali. Ani nehledejte, co byste jedli aneb co byste pili, a nevynášejte se vysoko; nebo všech těch věcí národové světa hledají; vít zajisté Otec váš, že toho všeho potřebujete. Avšak hledejte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho, a toto všecko bude vám přidáno."

Potom zachvátilo Církev pronásledování, které tentokráte vznítil Maximin, a když svatí mučedníci byli odváděni do Alexandrie, tu odcestoval spolu i on, opustiv klášter řka: „Odejděme i my, abychom zápasili, budeme-li zavoláni, aneb aspoň diváky byli zápasícím. I hořel touhou po mučednictví; nechtě však sám se vydati, poslouchal a pomoci

skýtal vyznavačům jak v dolech tak i v žalářích. Velikou horlivost projevoval také u soudu; dobré mysli dodával těm, kdož v zápas byli povoláni, a když pak byli mučeni, ujímal se jich a až do skonání u nich dlel. A tu soudce, vida jeho i jeho druhů neohroženost a v té věci horlivost, přikázal, že nikdo z mnichů nesmí se na soudě objeviti, aniž vůbec v městě meškati. Všichni ostatní tedy za dobré uznali toho dne se skrývati, Antonín však tak horlivou péči měl, že si ještě svrchní roucho vypral a nazítří vpředu, na vyvýšeném místě se postavil a vladaři zřejmě se ukazoval. A za podivu všech a před očima vladaře, který to viděl, když s vojenským průvodem svým přecházel, on nepohnut zůstal státi, osvědčiv takto statečnou mysl a horlivost nás křesťanů. I on totiž žádal si vydati svědectví krví svou, jak jsem svrchu řekl, a zdál se proto býti zarmoucen, že nebyl umučen. Pán však ho chránil k užitku našemu i druhých, aby i v kázni, jíž se z Písem naučil, mnohým se stal učitelem. A věru už

pouhým pohledem na toto jeho počínání vzniceni, mnozí usilovali státi se horlivými následovníky jeho způsobu života. Znovu tedy podle obyčeje svého pomáhal vyznavačům a jakoby s nimi jsa spoután, do úpadu jim sloužil.

Když však posléze pronásledování ustalo, a blažené paměti biskup Petr mučedlnickou smrtí skončil, na cestu se vydal a opět do kláštera se uchýlil, kdež každodenně svědomím svým mučenikem byl a zápasy víry podstupoval. Kázni totiž a odříkání mnohému ještě horlivěji se oddal. Postil se stále a roucho měl vespod žíněné, navrch pak z kůže zvířecí, což až do smrti zachoval, aniž si tělo vodou ze špíny umyl, aniž si kdy nohou opláchl aneb je, leda z nezbytí, třebas jen do vody vnořil; ba ani svlečeného nikdo ho nespatřil aniž vůbec kdo viděl tělo Antonínovo nahé, leda až po smrti, když ho pohřbívali.

Když pak v ústraní meškal, předsevzav si, že nějaký čas ani sám nevyjde ani návštěvy nepřijme, tu Martinian jakýsi, vojenský ná-

čelník, přišel a naň dotíral. Měl totiž dceru, kterou soužil zlý duch, a když už dlouho čekal, klepaje na dveře a žádaje, aby Antonín přišel a pomodlil se k Bohu za to dítě, tento sice otevříti nedovolil, nakloniv se však dolů pravil: „Člověče, co mne překřikuješ? Jsem přece člověk jako ty. Máš-li však víru v Krista, jemuž sloužím, jdi a podle víry své Boha popros, a stane se.“ Onen pak ihned uvěřiv a Boha o pomoc poprosiv, vrátil se s dcerou od zlého ducha očištěnou. A mnoho jiného ještě skrze něho učinil Pán, jenž praví: „Proste a bude vám dáno.“ Velmi mnozí z trpících totiž, když nechtěl otevříti, jenom odpočinuli venku před klášterem a s opravdovou věrou prosíce, bývali očišťováni.

Poněvadž pak viděl, že mnoho jich naň dotírá a že ho nenechají o samotě, jak by chtěl, obávaje se, aby pro to, co Pán skrze něho činí, buď sám nezpyšněl aneb někdo jiný o něm více než skutečně pravda jest nemyslil, rozvážil a pojal úmysl odejíti do hořejší Thebaidy, k lidem, kteří ho neznají. A ihned, do-

stav od bratří chleby, posadil se na břehu řeky, vyhlížeje, nepřipluje-li snad nějaká bárka, aby na ni vstoupil a s lodníky nahoru se dostal. Když však o tom uvažoval, jakýsi hlas shůry k němu zazněl řka: „Antoníne, kam putuješ a proč?“ On pak nijak se nepolekal, ale ježto na to zvyklý byl a často takto byl volán, vyslechl to a odpověděl řka: „Poněvadž mi zástupové nedají býti o samotě, chci vystoupiti do hořejší Thebaidy, abych ušel mnohým těm nepokojům, jimiž zde na mne dotírají, a hlavně proto, že ode mne žádají, co jest nad mé síly.“ Hlas pak mu pravil: „I když vystoupíš do Thebaidy, i když se, jak zamýšlíš, odebereš mezi stáda, jen ještě větší, ba dvojnásobné bude ti podstoupiti obtíže. Chceš-li však opravdu býti o samotě, odejdi nyní dále do vnitřku pouště.“ Když pak Antonín řekl: „A kdo mi ukáže cestu, neboť jí neznám?“ ihned mu ukázal Saracény, kteří právě hodlali bráti se tou cestou. Vyšed jim tedy vstříc a přistoupiv k nim Antonín, žádal je, aby směl s nimi odejíti do té

pouště. Oni pak, jakoby z rozkazu Prozřetelnosti, ochotně ho přijali a když s nimi tři dni a tři noci byl cestoval, přišel na velmi vysokou horu; pod horou pak byla voda velmi čistá, lahodná a studená. Též rovina byla kolem a několik divokých palem.

Tu Antonín, jakoby Bohem pohnut, místo ono si zamiloval; byloť to místo, které mu ukázal ten, jenž k němu byl promluvil na břehu řeky. S počátku, dostav od spolucestujících chleby, zůstával na hoře sám, a nikdo jiný s ním nebyl, neboť poznav místo ono, za vlastní dům nadále je měl. I sami Saracenové postřehnuvše Antonínovu dobromyslnost a ochotu, úmyslně onou cestou chodili a s radostí mu nosili chléb; něco málo byt skromného úkoje měl tenkráte také z ovoce palem. Později ale bratří, zvěděvše o tom místě, jako děti na otce nezapomínajíce, starali se, aby mu chléb byl posílán. Antonín však vida, že k vůli tomu chlebu tam někteří námahy a strasti až do krve podstupují, i v tomto jsa k nim šetrným, rozvážil

to u sebe a kterési z těch, kteří k němu docházeli, požádal, aby mu přinesli kopáč a sekeru a trochu obili. Když pak mu to přinesli, prošel zemi kolem hory a našed jisté vhodné místečko, obdělal je a z pramene sdostatek vody k zavlažení maje, semeno zasil. Konaje pak to každoročně, měl odtud chléb a radoval se, že už nikomu v tomto nebude na obtíž a že ve všem sebe lehko vydrží. Potom ale vida, že zase někteří k němu docházejí, zasázel také něco zelenin, aby příchozí mohl se občerstviti po obtížné té cestě. S počátku sice zvířata pouště, která tam docházela napíti se, často poškozovala jeho osení a sadbu, on ale vlídně jednoho z nich se zmocniv, řekl všem: „Proč mi škodíte, když já vám neškodím? Odejděte a ve jménu Páně ať nikdy už se nepřiblížíte sem k těmto věcem.“ A od té doby zvířata, jakoby zastrašena tím příkazem, nikdy už se nepřiblížila k tomu místu.

Samoten tedy byl uvnitř hory, úplně se oddávaje modlitbám a odříkání. Bratří však,

kteří mu přicházeli posloužiti, požádali ho, aby jim dovolil vždy za několik měsíců přijíti a donésti mu oliv, luštěnin a oleje, neboť byl už stár. Kolik a jak velikých za svého života tam zápasů podstoupil, jak psáno jest, nikoliv proti tělu a krvi, nýbrž proti zlým duchům, zvěděli jsme od těch, kteří k němu docházeli. Ti totiž i tam slýchali vřavu a množství hlasů a jakoby řinčení zbraní a horu v noci viděli plnou šelem a na něho se dívali, jak proti nim jako proti viditelným bojuje a se modlí. Těm, kteří k němu přicházeli, dodával ovšem veselé mysli, sám však zápasil kleče na kolenou a modle se k Pánu. A bylo to vpravdě podivuhodno, že samojediný v takové poušti bydle, ani zlých duchů proti němu vystupujících se nelekal, ani ač tolik a tak velikých tam bylo šelem čtvernohých a plazů, jich divokosti se nebál. Ale vpravdě, jak psáno jest, v Hospodina důvěřoval jako hora Sion, mysli jsa stálé a klidné, takže spíše zlí duchové prchali a divá zvěř, jak psáno jest, v míru s ním žila.

Ďábel ovšem, jak píše David, číhal na Antonína a skřípal naň zuby, ale Antonína povzbuzoval a těšil Spasitel, takže nic mu neuškodily ďáblovy úskoky a rozmanité jeho léčky. Když tedy v noci bděl, poslal naň šelmy; a tu skoro všechny hyeny v té poušti, vyšedše ze svých doupat, kruhem ho obkličily. On pak byl uprostřed nich a když všechny naň šklebily tlamy a cenily zuby, prohlédnuv lest nepřítelovu, řekl jim všem: „Dostalo-li se vám moci proti mně, jsem ochoten dáti se vám sežrati, jste-li však od zlých duchů naličeny, nemeškejte a odstupte, neboť jsem sluhou Kristovým.“ Jakmile toto Antonín řekl, šelmy uprchly, slovem tím jako bičem jsouce hnány.

Za několik dní potom, když pracoval — zabýval se také praci — stanul kdosi u dveří a tahal mu za provazec díla. Antonín pletl totiž koše a dával je těm, kdož k němu docházeli, za to, co mu přinesli. Vstav tedy, spatřil zvíře až po pás sice podobné člověku, mající však osli stehna a nohy. Tu Antonín,

obrniv se pouze znamenim kříže, pravil: „Kristův jsem sluha; jsi-li poslán proti mně, zde jsem.“ Zvíře však i se svými duchy tak kvapně prchalo, že ze spěchu upadlo a pošlo. Smrt pak toho zvířete byla pádem zlých duchů. Všemožně zajisté usilovali, aby ho odvedli z pouště, a nezmohli toho.

Požádán byv kdysi od mnichů, aby sestoupil k nim a na nějaký čas je a jejich sídla navštívil, vydal se s mnichy, kteří pro něj přišli, na cestu, a velbloud jim nesl chléb a vodu. Jest totiž ona poušť celá suchá a vůbec tam není pitné vody, vyjma jediné v oné hoře, odkud také oni vody načerpali a v niž také jest jeho poustevna. Když pak jim na cestě voda došla a bylo nejprudší vedro, všechněm hrozilo nebezpečí. Obešedše totiž místa a vody nenalezše, už ani dále jíti nemohli, nýbrž na zemi leželi a naděje se vzdavše, i velblouda nechali odejíti. Stařec však vida, že všichni jsou v nebezpečí, velmi se zarmoutiv a zaúpěv a maličko od nich poodešed, poklekl a rozepjav ruce modlil se. A ihned způsobil

Pán, že na tom místě, kde modle se stál, voda vytryskla. Pijíce tedy, všichni se zotavili a naplnivše měchy, hledali velblouda, jehož také nalezli. Stalo se totiž šťastnou náhodou, že uvolněný provaz zachytil se o jakýsi kámen a tak velblouda zadržel. Přivedše ho tedy a napojivše, naložili naň měchy a prošli cestu bez úhony. Když pak Antonín přišel do klášterů, které byly venku za pouští, všichni vidouce ho, jako otce ho objímali. A tu on, jakoby z hory cestovní zásoby pokrmů přinášeje, slovy svými je hostil a užitek svůj s nimi sdílel. A byla opět radost v horách a horlení v zdokonalování a útěcha a povzbuzení ve společné víře. Radoval se tedy i on, vida jednak přichylnost a horlivost mnichů a jednak sestru svou, že zestárla v panenství a že také i ona jest vůdkyní jiným pannám.

Za několik dní však odešel zase na Horu. I docházelo k němu potom mnoho mnichů, a i jiní, kteří nemocemi trpěli, osmělovali se k němu přijíti. Na všechny pak, kteří k němu přicházeli, s tím naučením ustavičně

se obracel, aby v Pána věřili, jeho milovali, nečistých myšlenek a tělesných rozkoší se vystříhali a jak v Příslovích psáno, nedali se oblouditi sytostí břicha. Aby prchali před marnou slávou a ustavičně se modlili a žalmy pěli před spánkem i po spánku a aby jako mlékem se napájeli naukami Písem a na paměti měli činy svatých, aby duše podnícena přikázáními, připodobnila se jim v horlivosti a nadšení. Zvláště však jim radil, aby ustavičně rozjímali o výroku Apoštolově: „Slunce nezapadejž nad hněvem vaším," a aby věřili, že to bylo řečeno obecně a že to platí o všech přikázáních, a že tedy nikoliv toliko nad hněvem, nýbrž také nad kterýmkoliv jiným proviněním nemá slunce zapadati. Slušno zajisté jest, ba nutno, aby ani slunce pro nepravost denní ani měsíc pro poklesek noční nebo vůbec jen pro špatnou myšlenku nás neodsoudily. Abychom si tedy toto uchovali, dobře bude vyslechnouti slovo Apoštolovo a jím se říditi, neboť praví: „Sami sebe rozsuzujte a sami sebe zkušujte."

Každodenně tedy každý ze skutků denních i nočních počet sám sobě skládej a zhřešil-lis, hřešiti přestaň, paklis nezhřešil, nechlub se, ale v dobrém setrvej a nebuď nedbalým, aniž odsuzuj bližního svého, aniž sebe sama za spravedlivého měj, jak řekl blahé paměti Apoštol Pavel, dokavád nepřijde Pán, kterýž soudí věci skryté. Neboť často ani my sami nejsme si dobře vědomi všeho, co činíme, a my sice nevíme, avšak Pán postihne všecko. Jemu tedy přenechme soud a druh s druhem soucit mějme a jedni druhých břemena nesme, sami sebe pak zkoumejme a suďme, a jsme-li v něčem pozadu, hleďme to dohoniti. Abyste pak zůstali pevni a nehřešili, toto zachovávejte: Každý skutky své a hnutí duše tak jako by je měl druhým oznámiti, zaznamenávej a zapisuj, a buďte jisti, že stydíce se býti od jiných poznáni, přestaneme hřešiti a vůbec špatnost ani na mysl si nepřipustíme. Neboť, kdo chce, aby ho viděli hřešiti? Aneb zdaž někdo zhřešiv, raději nelže, jen aby zůstal skryt? Jako tedy druh před očima druha

nikdy bychom nesesmilnili, tak také, budeme-li myšlenky své psáti, jako bychom je chtěli druh druhu sdělovati, spíše sami se vystříháme nečistých myšlenek, stydíce se býti poznáni. Zastupujž nám tedy písmo oči našich druhů v odříkání, abychom rdíce se při psaní právě tak jako pod pohledem druhých, špatnosti vůbec ani na mysl si nepřipustili. Takto sami sebe utvářejíce, budeme s to podrobiti si tělo i líbiti se Pánu a mařiti léčky nepřítelovy.

Toto tedy hlásal příchozím, s nemocnými pak soucit měl a s nimi se modlil. A často a v mnohém ho Pán vyslyšel. Avšak ani vyslyšen byv se nechlubil, ani když vyslyšen nebyl, nereptal, nýbrž vždy díky vzdával Pánu; trpících pak nabádal k trpělivosti a poučoval je, že ani on aniž vůbec kdo z lidí má moc uzdravovati, nýbrž toliko Bůh, kterýž činí, kdy chce a komu chce. Nemocným zajisté i slova starcova byla lékem, neboť učili se i oni nezoufati, ale naopak trpělivě snášeti; a uzdravení zase učili se vzdávati díky

nikoliv Antonínovi, nýbrž jediné Bohu všemohoucímu.

Tak na příklad muž jménem Fronto, dvořan, který hroznou nemocí trpěl, neboť vlastního jazyka si ujídal a také očím hrozilo nebezpečí, přišed k hoře, žádal Antonína, aby se zaň pomodlil. On pak pomodliv se řekl Frontonovi: „Odejdi a uzdravíš se.“ Když tento se vzpíral a několik dní tam zůstal, Antonín stál na svém, řka: „Nemůžeš býti vyléčen, zůstaneš-li zde; odejdi, a až dojdeš do Egypta, uvidíš zázrak, který se s tebou stane.“ Onen uvěřiv odešel, a sotva jen spatřil Egypt, zbaven byl nemoci a zdravým člověkem se stal, podle přípovědi Antonínovy, kterou tento při modlitbě dostal od Spasitele.

Rovněž panna jakási z Busiridy Tripolské hroznou nemoc měla a velmi odpornou. Slzy její totiž a hleny i maz ušní na zem když dopadly, ihned v červy se měnily. Byla pak též na těle ochrnulá a oči měla na nepravém místě. Rodičové její, zvěděvše, že mnichové odcházejí k Antonínovi, a uvěřivše v Pána,

kterýž byl uzdravil ženu krvotokem trpící, požádali je, aby s dcerou spolu s nimi na cestu se směli vydati. Tito to sice dovolili, ale když došli k hoře, nechtěli ji až k němu pustiti. Rodiče s dítětem zůstali tedy venku před horou u vyznavače a mnicha Pafnucia. Mnichové pak vešli a jakmile mu chtěli o panně zprávu podati, hned sám je předešel a vyprávěl i o utrpení dítěte i o tom, jak spolu s nimi cestu vykonala. Když pak tito žádali, aby i oni směli vejíti, nedovolil toho sice, ale řekl: „Jděte, a nezemřela-li, naleznete ji uzdravenou. Neboť není ode mne toto dobrodiní, aby snad proto ke mně ubožáku musila přijíti, nýbrž uzdravení to jest od Spasitele, kterýž na každém místě smilování své činí s těmi, kdož ho vzývají. I jí zajisté vyhověl Pán, když ho poprosila, a mně vyjevil svou dobrotivostí, že nemoc vyléčí na tom místě, kde dítě jest.“ I stal se vskutku ten zázrak, a vyšedše nalezli rodiče plny radosti a dívku už uzdravenou.

Když šli jacísi dva bratři k němu a na cestě

jim došla voda, jeden z nich umřel, druhý pak už měl smrt na jazyku, nemaje už síly k cestě, a ležel i on na zemi očekávaje svůj skon. Antonín však sedě v hoře, zavolal dva mnichy, kteří tam náhodou právě byli, a pobídl je k spěchu, řka: „Vezměte nádobu vody a běžte cestou k Egyptu. Šli sem totiž dva, z nichž jeden právě skonal a druhý co nevidět zemře, jestliže si nepospíšíte. To mně teď, když jsem se modlil, bylo zjeveno.“ Mnichové tedy na cestu se davše, nalezli jednoho mrtvého a toho pohřbili, druhého pak vzkřísili vodou a odvedli ho k starci. A bylo to vzdáleno na den cesty. Kdyby se však někdo zeptal, proč toho neřekl, ještě nežli ten druhý skonal, ten by se neptal správně. Nepocházelť zajisté ten rozsudek smrti od Antonína, nýbrž od Boha, který o jednom takto rozhodl, o druhém pak zjevení učinil. Jenom to bylo u Antonína podivuhodno, že sedě v hoře, tak bdělé srdce měl, a že mu Pán ukázal, co se děje v dáli.

Jednou také, když zase seděl v hoře, po-

hleděv vzhůru, spatřil, kterak kdosi vzduchem do výše stoupá a jak velmi se radují ti, kdož mu jdou vstříc. Tu podivuje se takovémuto radostnému průvodu a blahořeče mu, přál si zvěděti, co by to asi bylo. A ihned zahovořil k němu hlas, že jest to duše Amuna, mnicha z Nitrie. Ten až do stáří setrval v kázni a odříkání; z Nitrie pak až k hoře, kde bydlel Antonín, jest třináct dní cesty. Ti, kteří byli s Antonínem, vidouce starce, kterak se diví, žádali zvěděti, proč; i uslyšeli, že právě skonal Amun. Byl totiž znám, protože začasté tam docházel a mnohé též skrze něho se staly divy. Jeden z nich jest takovýto. Maje kdysi přebroditi řeku Lykos, a bylo to za doby povodně, požádal druha svého Theodora, aby se od něho vzdálil, nechtě, aby, až poplavou přes vodu, druh druha viděl nahého. Potom když Theodor odešel, styděl se opět sám sebe spatřiti nahého. A jak se tak styděl a hlavu si lámal, náhle byl přenesen na druhý břeh. A tu Theodor, muž rovněž bohabojný, když se přiblížil a uviděl, že ho předhonil

a že vůbec není vodou smočen, žádal si zvěděti, jakým způsobem se dostal na druhou stranu. Když pak viděl, že toho nechce říci, dotvrzoval se mu, svíraje mu nohy, že ho dříve nepustí, dokud se toho od něho nedoví. Vida tudíž Amun neústupnost Theodorovu a hlavně pro to, co řekl, vyžádal si od něho oplátkou, aby toho nikomu neříkal, dokud on neumře; potom pověděl, že byl nesen a položen na druhý břeh, že do vody ani nevkročil a že něco takového vůbec není v moci lidí, leč toliko v moci Páně a komu to snad on dovolí, jako to učinil na příklad velikému apoštolu Petrovi. Theodor ovšem po smrti Amunově o tom vyprávěl. Mnichové pak, kterýmž Antonín byl řekl o smrti Amunově, poznamenali si ten den, a když k nim za třicet dní přišli bratří z Nitrie, optali se jich a poznali, že Amun skutečně zesnul onoho dne a oné hodiny, kdy Stařec byl spatřil jeho duši vzhůru se vznášeti. A velmi tito i oni se divili čistotě duše Antonínovy, jak ihned zvěděl, co se děje na vzdálenost

třinácti dní cesty, a uviděl duši vzhůru se vznášející.

Kdysi také Archelaos, hodnostář císařův, setkav se s ním venku na hoře, požádal ho, aby se toliko pomodlil za ctihodnou a Kristu oddanou pannu Polykratii z Laodikeie. Tato totiž trpěla hroznou bolestí v žaludku a v boku od přílišného umrtvování a na celém těle byla nemocna. Antonín se tedy modlil, hodnostář pak si poznamenal den, kterého se modlitba stala, a odcestovav do Laodikeie, našel pannu zdrávu. Zvídaje pak, kdy a kterého dne byla zbavena nemoci, vyňal list, na němž si byl zapsal čas modlitby, a zvěděv to, ukázal hned také sám písmo na listě; i podivili se všichni, poznavše, že právě tehdy zbavil ji Pán trápení, když Antonín se modlil a svolával na ni slitování Spasitelovo.

Často i několik dní předem předpovídal příchod těch, kdož k němu docházeli, ba někdy i o měsíc dříve, a i příčinu, pro kterou přicházeli. Jedni totiž přicházeli jen proto, aby ho spatřili, druzí pro nemoc a jiní zase

souženi jsouce zlými duchy. A nikdo nelitoval námahy té cesty, neboť vracel se každý, pocítiv, že se mu dostalo prospěchu a pomoci. Takovéto věci říkaje a vida, žádal, aby nikdo jemu se pro to nepodivoval, nýbrž spíše Pána aby ctili a velebili, že nám pouhým lidem udělil milost, abychom ho podle schopností svých poznávali.

Kdysi také, když opět sestoupil a přišel do klášterů, které byly venku v kraji, byv požádán, aby vstoupil na lodičku a pomodlil se s mnichy, pocítil, a to jen on sám, hrozný a velmi odporný zápach. A když ti, kteří byli v lodičce, říkali, že tam mají sušené ryby a od těch že pochází ten zápach, on tvrdil, že jest to jiný zápach. A co tak ještě mluvil, jakýsi mladík posedlý zlým duchem, který dříve než druzí byl do lodi vešel a tam se skryl, náhle vykřikl. Vyplísněn pak byv ve jménu Ježíše Krista, zlý duch vyšel, a člověk byl zdráv. I poznali všichni, že ten zápach pocházel od zlého ducha.

I jiný zase ze vznešených přišel k němu,

zlého ducha maje, a byl onen zlý duch tak zuřivý, že posedlý ani nevěděl, že ho vedou k Antonínovi, ba že dokonce i výkaly těla svého pojídal. I požádali ti, kteří ho přivedli, Antonína, aby se za něho pomodlil. Antonín pak, útrpnost maje s jinochem, modlil se a celou tu noc s ním probděl. A tu za svítání mladík náhle jej napadl a strčil do něho. Když pak ti, kteří s ním přišli, proto se mrzeli, řekl jim Antonín: „Nehoršete se na jinocha, neučinilť toho on, nýbrž zlý duch, který v něm jest; když jsem mu totiž vyčinil a poručil mu, aby se klidil na místa suchá, rozzuřil se a toto učinil. Vzdejte tedy chválu Pánu, neboť že se jinoch proti mně vyřítil, bylo vám na znamení, že zlý duch vyjde.“ Jakmile to Antonín řekl, ihned se jinoch uzdravil, a rozumu nabyv, poznal, kde jest, i objal Starce a blahořečil Bohu.

Mnoho ještě jiných takových divů skrze něho se stalo, jak přemnozí z mnichů o něm stejně a shodně vypověděli. A to ještě tyto věci ani se nejeví do té míry podivuhodnými

jako některé jiné mnohem zázračnější. Kdysi totiž hodlaje pojísti a povstav k modlitbě, asi kol deváté hodiny, pocítil se uchvácena v mysli své, a což jest podivno, jak stál, viděl sebe sama, jako by ven ze sebe vycházel a od bytostí nějakých jako by do vzduchu byl odváděn. Potom spatřil odporné jakési a hrozné bytosti, které stály ve vzduchu a chtěly mu zabrániti, aby neprošel. Když pak ti, kteří ho vedli, proti nim bojovali, žádaly ony bytosti počet z toho, zda snad jim není nějakým hříchem zavázán. Když však chtěly, aby se kladl počet od jeho narození, nedovolili toho průvodcové Antonínovi, řkouce jim: „Viny jeho od narození všechny zahladil Pán; tedy až od té doby, co se stal mnichem a Bohu se zaslíbil, ať se klade počet.“ A ježto oni obvinění snášeli, aniž jich mohli dokázati, dostalo se Antonínovi průchodu svobodného a bez překážky. A ihned spatřil sebe sama jakoby se vraceti a u sebe státi a zase byl Antonínem docela jako dříve. Tu zapomenuv na jídlo, ostatek toho dne i celou

noc ztrávil naříkaje a modle se. Užasl totiž, vida, jak mnoho jest těch, s nimiž jest nám zápasiti, a s jakou námahou a obtíží prochází se oním povětřím. I vzpomněl si, že toto jest, co pravil Apoštol: „Podle knížete moci v povětří.“ Neboť v tom jest moc nepřítelova, že totiž bojuje a pokouší se zadržeti ty, kdož procházejí. Proto také hlavně Apoštol napomínal: „Protož vezměte odění Boží, abyste mohli odolati v den zlý, aby zahanben byl nepřítel, nemaje, co by zlého mluvil o nás.“ My pak, kteří jsme toto poznali, na paměť mějme slova Apoštolova: „Zda v těle, nevím, zda mimo tělo, nevím, Bůh ví.“ Ale Pavel až do třetího nebe byl vtržen a uslyšev tajná slova, sestoupil; Antonín však viděl sebe sama, jak se vznesl do povětří a tam zápasil, dokud svoboden nevyvázl.

Měl pak zase ještě takovýto dar milosti. Když totiž o samotě sedával v hoře a zkoumaje někdy něco v mysli své, byl na pochybách, tu bývalo mu to v modlitbě Prozřetelností zjevováno. I byl blahoslavený ten

muž, jakož psáno jestit, od Boha vyučen. Po tom, co jsme svrchu pověděli, když jednou byl rozmlouval s některými, kteří k němu přišli, o přechodu duše na onen svět a o tom, jakého místa se jí po smrti dostane, následující noci volá ho někdo shůry řka: „Antonine, vstaň, vyjdi a pohleď!“ Vyšed tedy — neboť věděl, koho má poslouchati — a pohleděv vzhůru, uzřel kohosi vysokého, šeredného a strašlivého, jak stál a sahal až do oblak, a bytosti jakési, které vystupovaly a vznášely se, jako by křídla měly. A viděl, jak velikán onen roztahoval ruce a některým zabraňoval dále jíti, jiní však že přeletěli a vyváznuvše, volně a bezpečně do výše se vznášeli. Pro takovéto ovšem skřípal zuby velikán onen, z těch však, kteří spadli, měl radost. A ihned uslyšel Antonín hlas: „Rozuměj, co vidíš.“ A když otevřena a osvícena byla mysl jeho, pochopil, že jest to přechod duší, a velikán onen že jest nepřítel, který závidí věrným a který sobě poddané zadržuje a brání jim projíti, těch však, kteří ho

neposlouchali, že nemůže zadržeti, ježto ti ho přemohou a překročí. Spatřiv toto zase a jakoby tím pobídnut, ještě více a den co den usiloval, aby dále pokročil. Takové věci však sám jen nerad vyjevoval, ale když déle byl meškal na modlitbách a sám v sobě se tomu byl podivoval, a když ti, kteří u něho byli, na něm zvídali a naň doléhali, býval nucen pověděti, jako otec, jenž nemůže toho zatajiti dětem, ale také maje za to, že on má svědomí čisté, jim pak že to vypravování bude k užitku, když se poučí, že dobré ovoce nese život odříkavý a že zjevení často bývají útěchou v trudech a strastech.

Povahy byl trpělivé a srdce pokorného, a takovým jsa, nadmíru též ctil řád církevní a chtěl, aby každý klerik co do cti a vážnosti přednost měl před ním. Před biskupy a kněžími beze studu hlavu skláněl; přišel-li pak někdy k němu jáhen, žádaje o radu a přispění, tu sice o tom, co by v té věci k užitku bylo, promlouval, co však modlitby se týkalo, v tom přednost dával jemu, nijak se nestydě

také sám se učiti. Často také zvídal a žádal slyšeti něco od přítomných; a řekl-li někdo něco užitečného, doznával, že mu to bylo na prospěch. A také i tvář jeho velmi a neobyčejně byla sličná. Měl pak také takový dar milosti od Spasitele: Byl-li totiž přítomen v shromáždění mnichů a chtěl ho někdo viděti, kdo ho dosud neznal, ihned vstříc mu vyšed, všechny ostatní přešel a k němu běžel, jako by zraky jeho byl přitahován. Avšak ani výškou ni šířkou nad ostatní nevynikal, nýbrž spořádaností mravů a čistotou duše. Nebot nemaje v duši neklidu, pokojné měl i vnější smysly, takže od radosti srdce jasný a veselý měl i obličej, a z pohybů těla stav duše bylo lze cítiti a pozorovati, podle slov písma: „Když srdce se raduje, obličej kvete, jest-li však v žalostech, zasmušuje se.“ Takto Jakob poznal, že Lában pikle kuje, a řekl k ženám svým: „Není obličej otce vašeho jako včera a předevčírem.“ Tak Samuel poznal Davida, nebot oči mu radostí jiskřily a zuby měl jak mléko bělostné. A takto i Antonína bylo po-

znati. Nikdy totiž nebýval v zmatku a nepokoji, ježto v duši měl jasno a pokoj, a nikdy se nestával zasmušilým, protože mysl jeho se radovala.

Také u víře a zbožnosti nade všechny byl podivuhodný. Nebot ani s rozkolnými Meletiany nikdy nic společného neměl, postřehnuv hned na počátku jejich ničemnost a odpadlictví, ani s Manichejci nebo s jinými kacíři přátelsky nerozmlouval, leda chtěl-li je napomenouti, aby se obrátili k poctivé zbožnosti. Měl totiž za to a také to hlásal, že přátelství a obcování s takovými je na škodu a zhoubou duše. Takto ovšem také blud Ariánů si ošklivil a hlásal všem, aby se jim ani nepřibližovali ani jich ve špatné víře nenásledovali. Když pak jednou někteří z Ariánů k němu přišli, vyzkoumav a poznav, že v bezbožnosti vězí, z hory je vyhnal, řka, že hadího jedu horší jsou jejich řeči.

A když jednou lživě tvrdili Ariáni, že stejného jest s nimi Antonín smýšlení, mrzel se proto a hněvem proti nim hořel. Potom,

vyzván byv od biskupů i ode všech bratří, sestoupil s hory a všed do Alexandrie, veřejně Ariány zatratil, řka, že to jest kacířství poslední a předchůdce Antikrista. Učil pak lid, že Syn Boží není stvořením ani že se nezrodil z toho, co nebylo, nýbrž že věčným jest podstaty Otcovy Slovem a Moudrostí; a že tudíž rouháním jest říkati: byl čas, kdy nebyl, neboť bylo vždy Slovo, jsouc spolu s Otcem od počátku. Pročež nižádného společenství nemějte s těmi bezbožníky Ariány. „Neboť nižádného není společenství světla s temností." Vy totiž v pravé zbožnosti jsouce, křesťany jste, oni však říkouce, že stvořen jest ten, kterýž z Otce jest, Syn Boží a Slovo, ničím neliší se od pohanů, klaníce se stvoření místo Bohu Stvořiteli. Věřte však, že celé stvoření proti nim se bouří, že Stvořitele a Pána všeho, toho, v němž všechno učiněno bylo, k věcem učiněným počítají.

Lidé ovšem všichni se radovali, slyšíce tak proslulého muže zatracovati blud Kristu nepřátelský. Všichni pak z města se sbíhali, aby

spatřili Antonína. I Řekové, ba i sami jejich kněží do chrámu přišli, řkouce: „Žádáme spatřiti muže Božího.“ Všichni totiž takto ho nazývali. I tam totiž mnoho jich skrze něho očistil Pán od zlých duchů a na rozumu pomatené vyléčil. Avšak i mnozí Řekové žádali si aspoň dotknouti se starce, věříce, že jim to prospěje. A také věru tolik se jich stalo křesťany v oněch několika málo dnech, kolik snad jich jindy bylo viděti za celý rok. Potom, když někteří se domnívali, že ho ti zástupové znepokojují a ruší, a proto od něho všechny lidi odháněli, on nijak nejsa znepokojen, pravil jen, že jich není o nic více než oněch zlých duchů, s nimiž na hoře zápasívá.

Když pak odcházel a my ho vyprovázeli a došli jsme až k bráně, ze zadu žena jakási volala: „Postůj, muži Boží, dceru mou hrozně souží zlý duch. Postůj a pomoz, prosím, abych i já běžíc nevydávala se v nebezpečí.“ Uslyšev to stařec a od nás byv požádán, ochotně se zastavil. Jakmile pak se žena přiblížila, dívka padla a zmítala sebou na zemi.

Když však se Antonín pomodlil a vyslovil jméno Kristovo, dívka procitla a byla zdráva, an nečistý duch z ní vyšel. On pak se radoval, odcházeje na horu jako do svého vlastního domova.

Také rozumným byl nadmíru a, což podivuhodno jest, ač vědám se nevyučil, byl mužem vtipným a bystrého ducha. Kdysi na příklad přišli k němu dva řečtí mudrci, domnívajíce se, že se jim podaří Antonína uvésti v pokušení. Antonín byl právě venku na hoře a poznav dle obličeje ty muže, vyšel jim vstříc a skrze tlumočníka jim řekl: „Nač jste se tolik namáhali, mudrcové, k hloupému člověku?“ Když pak oni řekli, že není hloupý, nýbrž naopak velmi rozumný, řekl jim: „Jestliže přišli jste k člověku hloupému, zbytečné bylo vaše namáhání, pakliže mne ale máte za rozumného, staňte se takovými jako já; slušíť dobré věci za vzor si bráti a jich následovati. Kdybych totiž já byl k vám přišel, byl bych vás za vzor si obral, ježto však vy ke mně jste přišli, staňte se jako já: jsem to-

tiž křesťanem. Oni pak, podivujíce se mu, zase odešli. Byli totiž spatřili též, jak zlí duchové bojí se Antonína.

Když pak zase jiní takoví k němu přišli, an prodléval venku na hoře, a domnívali se, že se mu budou moci vysmáti a ho zahanbiti, protože nebyl znalý věd, pravil jim Antonín: „Co vy pravíte? Co jest první, rozum či vědy? A co z čeho pochází, rozum z věd anebo vědy z rozumu?“ Když pak oni řekli, že rozum jest první a vynálezcem učenosti, tu Antonín pravil: „Kdo tedy má zdravý rozum, tomu není potřebí písem a věd.“ Tato řeč ostatní přítomné i mudrce úžasem naplnila. Odešli tedy divíce se tak velikému důmyslu a vtipu, jejž spatřili u člověka nevzdělaného. Neboť ačkoliv v hoře prožil svůj život a zestárl tam, nikterak nebyl zdivočelých mravů, nýbrž naopak milý byl a zdvořilý. Řeč pak měl kořeněnou božskou solí. A tak nikdo mu nezáviděl, nýbrž spíše radovali se z něho všichni, kdož k němu přicházeli.

Když ovšem potom přišli k němu zase někteří jiní z těch, kteří u Řeků za mudrce jsou považováni, a žádali od něho, aby s nimi rozmlouval o naší víře v Krista, a když se pokoušeli nepravé závěry činiti o hlásání božského znamení Svatého Kříže a chtěli se vysmívati a tupiti, tu ovšem Antonín maličko vyčkav a předem jich politovav pro jejich nevědomost, řekl jim skrze tlumočníka, který slova jeho věrně tlumočil: „Co jest ctnější a šlechetnější, Kříž vyznávati, či cizoložstva a svádění a hubení dětí přičítati těm, které nazýváte bohy? Co my totiž hlásáme, důkazem jest statečnosti a známkou pohrdání smrtí; co však vy hlásáte, jest choroba prostopášnosti. Co jest tedy dokonalejší: zdaž říkati, že Boží Slovo nezměnivši se, ale týmž zůstávajíc, pro spásu a dobro lidí vzalo na se tělo lidské, aby podíl vzavši na zplození lidském, lidi účastnými učinilo božské a duchovní přirozenosti, či nerozumným tvorům připodobňovati božství a ctíti proto čtyřnožce, plazy a obrazy lidí? To jsou totiž božstva

vás mudrců. Jak to tedy, že se odvažujete tupiti nás, kteří pravíme, že Kristus jako člověk se zjevil, když sami do nebe původ duše kladouce, říkáte, že bloudila a spadla s klenby nebes do těla? A kéž by jen do lidského těla přecházela a padala, a nikoliv též do těl čtyřnožců a plazů! Naše víra totiž tvrdí, že Kristus přišel, aby spasil lidi, vy však bloudíte, o nestvořené duši výklady činíce. My smýšlíme věci možné a které z lásky Prozřetelnosti k lidem plynou, a že ani toto nijak nebylo Bohu nemožno; vy však duši obrazem rozumu zvouce, uvalujete na ni poklesky a že jest měnlivá bájíte; a potom z měnlivosti duše i měnlivost rozumu dovozujete. Jakým totiž jest obraz, takým i to musí býti, čeho obraz jest obrazem. Když však takovéto věci o rozumu myslíte, uvažte, že samému Otci rozumu a moudrosti se rouháte.

„Co pak se svatého Kříže týče, co byste nazvali dokonalejším: to, že Kříž nástrahám zlých lidí odolává a nechvěje se před žádnou

at jakoukoliv smrti, či bájení o bloudeních Osiridových a Isidiných, o úkladech Tyfonových, útěku Kronově, o požírání dětí a otcovražděních? Neboť toto jsou vaše moudrosti. Jak to, že tupíce Kříž, nepodivujete se Vzkříšení? Kteří totiž toto řekli, titíž také ono napsali. Nebo proč zmiňujíce se o Kříži, mlčíte o těch, kteří byli z mrtvých vzkříšeni, o slepcích, kteří prohlédli, o ochrnulých, kteří byli uzdraveni, o malomocných, kteří byli očištěni, o přechodu pěšky po moři a o jiných divech a zázracích, kteréžto skutky Krista už nikoliv jen člověkem, nýbrž Bohem ukazují? Veliké, zdá se mi, že sami sobě bezpráví činíte a že nijak poctivě jste nepřečetli Písem našich. Čtěte však a všimněte si, že skutky, které Kristus učinil, hlásají o něm, že jest Bůh a že přišel na svět, aby lidi spasil.

„Mluvte však nám také vy o svých bozích. Co byste mohli říci o němých tvorech, nežli že jsou divocí a nerozumní? Pakliže byste snad, jak slýchám, chtěli říci, že to pravíte obrazně a že únosem Persefony obrazně na-

značujete zemi, Hefaistovým kulháním oheň, Herou vzduch, Apollinem slunce, Artemidou měsíc a Poseidonem moře, nicméně nectíte Boha samého, nýbrž stvoření se klaníte místo Bohu, jenž všechno stvořil. Neboť jestliže pohnuti krásou stvoření, takovéto věci jste sbájili, pak jste měli zůstati na svém podivu a nedělati z věcí učiněných bohy, aby čest, jež náleží Stvořiteli, nebyla vzdávána věcem stvořeným. Neboť jinak vám nezbývá, nežli také čest stavitelovu přenésti na dům jím vystavěný a slávu vojevůdcovu na vojína. Co tedy k tomu řeknete, abychom zvěděli, co jest na Kříži potupy hodného?"

A když oni nevěděli, kudy kam, a všelijak se ošívali, Antonín usmáv se řekl opět skrze tlumočníka: „Tyto věci sice na první pohled jeví se býti vyvráceny, ale ježto vy raději se opíráte o slova důkazů a v tomto umění vyučeni jsouce, chcete, abychom ani my bez důkazů slovních Boha nectili, rcete nejprve vy, jakým způsobem získává se přesně a správně poznání o věcech a zvláště o Bohu: slovy

důkazů, či skutky víry? A co jest výtečnější: víra skutky se jevící, anebo důkaz slovy prováděný?“ Když pak oni odpověděli, že výtečnější jest víra skutky se jevící a ta že jest správným poznáním, pravil Antonín: „Dobře jste pověděli, neboť víra rodí se z náklonnosti duše, kdežto dialektika původ má v chytrosti svých tvůrců. Pro ty tedy, kteří mají činnou víru, nijak není nezbytný, ba snad i docela zbytečný jest důkaz slovy. Vždyť co my věrou chápeme, to vy slovy pokoušíte se sestrojiti. A často ani vyjádřiti nedovedete toho, co my chápeme a poznáváme. Dokonalejší jest tudíž a pevnější konání víry nežli vaše mudrácké úsudky.

„Tajemství nás křesťanů nespočívá tudíž v důmyslných řečech jako u Řeků, nýbrž v síle víry, kterou nám Bůh skrze Ježíše Krista uděluje. A že pravdivo jest, co pravím, to viděti z toho: nenaučili jsme se vědám, a přece věříme v Boha, poznávajíce v jeho dílech prozřetelnost, která vše řídí. A že účinná jest tato naše víra, to viděti z toho: my se opí-

ráme o víru, a to o víru v Krista, vaší oporou však jsou mudrlantské slovní půtky. Naproti tomu zase divy a zjevení vašich klamných bůžků v nich se rozplývají, kdežto víra naše všude se rozšiřuje. Vy svým usuzováním a mudrováním nikoho nejste s to přemluviti, aby přestoupil od křesťanství k pohanství, my však učíce víře v Krista, oslabujeme vaši pověru, ježto všichni k poznání přicházejí, že Kristus jest Bůh a Boží Syn. Vy krasořečněním svým nijak nejste na překážku Kristovu učení, my však vyslovujíce jména Ukřižovaného Krista, všechny zlé duchy na útěk obracíme, kterých vy se bojíte jako bohů. A kdekoliv učiníme znamení Kříže, tam slábne kouzelnické umění a žádné síly nemá jed.

„Rcete, kde jsou nyní vaše věštby? Kde jsou obětní modlitby a zpěvy Egyptanů? Kde jsou chlubné klamy kouzelníků? Zdaž to vše neustalo a nezchřadlo, když se objevil Kříž Kristův? Zdaž tedy on jest hoden posměchu? On, či to, co on odstranil a čeho chabost do-

kázal? Také i to jest zajisté podivuhodno, že vaše náboženství nikdy nebylo pronásledováno, ba naopak po městech od lidí jest ctěno; Kristovi vyznavači však jsou pronásledováni, a přece více naše náboženství kvete a se vzmáhá nežli vaše. Vaše náboženství, ač slaveno a chváleno, hyne, Kristova víra však a Kristovo učení, kterému vy se posmíváte a které často bylo pronásledováno císaři, naplnilo okršlek zemský. Neboť kdy se zaskvělo vědění o Bohu takovým leskem jako nyní? Nebo kdy se takto ukázala střídmost a ctnost panenství? Nebo kdy bylo tak smrtí pohrdáno, ne-li když se objevil Kříž Kristův? O tomhle nikdo nepochybuje, když vidí, kterak mučedníci pro Krista smrtí zhrdají a jak panny Církve pro Krista těl svých čistoty a neporušenosti střeží.

„Tyto důkazy zajisté postačují, aby se dokázalo, že víra Kristova jest jediným pravým náboženstvím. Vy, jak vidno, žádné víry již nemáte, když hledáte důkazů ze slov. My „přesvědčivými slovy řecké moudrosti", jak

řekl náš učitel, důkazů neprovádíme, ale věrou jasně přesvědčujeme, kteráž víra předčí všechnu zbroj a nádheru slov. Vizte, tu jsou někteří od zlých duchů posedlí." I byli tam nějací, kteří přišli k němu, jsouce zlými duchy znepokojováni, kteréžto on přivedl doprostřed, pravil: „Což tedy buďto úsudky svými a jakýmkoliv chcete uměním či kouzly, vzývajíce bůžky své, očisťte tyto, anebo ustaňte v boji proti nám, a uvidíte moc a sílu Kříže Kristova." A toto praviv, vzýval Krista a třikráte požehnal trpící znamením Kříže. A ihned ti lidé zde stáli bez vady, při plném rozumu a dobrořečíce Pánu. I divili se tomu oni filosofové a opravdu žasli nad moudrostí toho muže a divem, který se stal. Antonín však pravil: „Proč se tomu divíte? Ne my jsme to učinili, ale Kristus, kterýž skrze ty, kdož v něho věří, tyto věci činí. Uvěřte tedy i vy, a uvidíte, že náboženství naše nespočívá v umění a chytrosti slov, nýbrž ve víře, kterouž plodí láska ke Kristu. A tu až budete míti také vy, nebudete už hledati důkazů

slovních, nýbrž za úplně postačitelnou budete považovati víru v Krista.“ Taková byla slova Antonínova; oni pak i v tomto se mu podivujíce, na zpáteční cestu se vydali, srdečně ho objavše a vyznávajíce, že užitek od něho přijali.

Došla pak pověst o Antonínovi až k imperatorům. Neboť zvěděvše toto vznešený Konstantin Augustus a synové jeho vznešení Konstantius a Konstans, psali mu jako otci a prosili ho, aby jim odepsal. On však ani nějak zvláště si neváţil těch psaní ani nad těmi listy radosti neprojevil, ale právě takovým zůstal, jakým byl před tím, nežli mu císařové psali. Když pak mu listy byly přineseny, zavolal mnichy a řekl: „Nedivte se, že nám císař píše, císař jest člověk, ale spíše a mnohem více divte se tomu, že Bůh lidem zákon napsal a skrze vlastního Syna svého s námi mluvil.“ Také nechtěl listů těch přijati, řka, že nedovede na takové listy odepsati. Od mnichů však byv pobídnut a poučen, že císařové jsou křesťany a že by se mohli

pohoršiti, kdyby je takto odmítl, dovolil, aby listy byly přečteny. A odepsal jim, chvále je, že Kristu se klanějí, a spasitelné rady jim dával, aby si totiž příliš necenili přítomných věcí, nýbrž spíše aby na paměti měli budoucí soud a vědomi si byli, že Kristus jedině jest pravým a věčným Králem. Žádal pak jich také, aby byli lidumilnými a péči měli o spravedlnost a chuďasy. Kterýžto list oni dostavše, radovali se. A tak všem lidem byl milým a oblíbeným a všichni žádali si ho za otce.

Když ho tedy i takto lidé poznali a když byl příchozím otázky zodpověděl, uchyloval se opět v ústraní dovnitř hory a oddával se obvyklé své kázni. Často pak sedě mezi těmi, kdož k němu přišli, a také když se procházel, zmlkl a v mysli ztrnul tak, jak v Danielovi psáno. Též on, když uplynula hodina, souvisle zase rozprávku navázal s bratry, kteří u něho byli. Ti pak, kteří s ním byli, pozorovali, že na nějaké zjevení se dívá. Nebo i co v Egyptě se dálo, v hoře prodlévaje, často viděl a pověděl to biskupu Sarapionovi,

který byl uvnitř a viděl Antonína, kterak jest zaměstnán viděním. Jednou tedy také, když seděl a pracoval, jakoby do vytržení přišel a velmi v tom vidění stenal a bědoval, potom za hodnou dobu, obrátiv se k těm, kdož s ním byli, vzlykal a celý se třesa, modlil se a pokleknuv, dlouho tak setrval. A povstav pak Stařec, plakal. A tu i ti, kdož s ním byli, nadmíru jsouce předěšeni a třesouce se, žádali zvěděti od něho, co by to bylo; a nedali mu pokoje, dokud donucen byv toho neřekl. On pak i tu ještě hlasitě vzlykaje, pravil: „Ó, dítky, lépe bylo by zemříti dříve, nežli se stane, co jsem spatřil ve vidění.“ A když oni opět naléhali, tu slzy ho polily a řekl: „Hněv Boží stihne Církev, a bude vydána lidem podobným němé tváři. Spatřil jsem totiž oltář chrámový a kolem něho stáli v kruhu se všech stran mezkové; a ti tak vše, co bylo uvnitř chrámu, udupávali, jako by to byl nezřízeně a zmateně poskakující dobytek. Zpozorovali jste zajisté, kterak jsem stenal a vzdychal; slyšel jsem totiž hlas řkou-

cí: „Poskvrněn bude oltář můj.“ Toto stařec spatřil, a po dvou letech nastal onen dosud trvající vpád a řádění Ariánů a loupení kostelů, kdy tito i nářadí násilím uloupivše, pohanům je dávali odnášeti, kdy také i pohany z dílen nutili, aby s nimi hodovali a za jejich přítomnosti u svatého stolu do libosti řádili. A tehdy my všichni jsme poznali, že dupot mezků byl Antonínovi předzvěstí toho, co nyní Ariáni jako němá hovada pášou. Když byl takovéto vidění spatřil, povzbudil a potěšil ty, kdož s ním byli, řka: „Neklesejte však na mysli, dítky, neboť jako se rozhněval Pán, tak také zase léku poskytne a uzdraví. A brzy zase vrácena bude Církvi zdoba její a zastkví se jako dříve. I uvidíte vypuzené znovu dosazeny na svá místa a bezbožnost, ana ustupuje zase do svých skrýší, zbožnou pak víru, kterak volně mluví a jedná, požívajíc všude plné svobody; jen se neposkvrňte s Ariány. Neboť není toto učení učením Apoštolů, nýbrž učením zlých duchů a otce jejich Ďábla; a nad to jest ne-

plodné a nesmyslné zrovna jako němí mezkové."

Tolik o skutcích Antoninových. A nesmíme nedůvěřovati, jestliže skrze člověka tolik a takových divů se stalo. Přislibilt to zajisté Spasitel, řka: „Budete-li míti víru jako zrno hořčičné, řeknete této hoře: Přejdi odtud, a přejde: a nic nebude vám pak nemožno." A opět: „Amen, amen, pravím vám, budete-li zač prositi Otce mého ve jménu mém, dát vám. Proste a bude vám dáno." A on to jest, který praví učenikům svým a všem, kdož v něho věří: „Nemocné uzdravujte, zlé duchy vymítejte; darmo jste vzali, darmo dávejte."

A přece nikoliv příkazem uzdravoval Antonín, nýbrž modle se a Kristova jména užívaje, takže všem zřejmo bylo, že nikoliv on to činí, nýbrž Pán, který skrze Antonína lidem milost svého slitování udílí a trpící uzdravuje. Antoninovým pak dílem byla pouze modlitba a kázeň, k vůli níž v hoře se usídliv, radoval se sice z vidění božských věcí,

rmoutil se však, když mnohými býval vyrušován a ven z hory vyvlékán. Neboť i soudcové všichni žádali, aby s hory sestoupil, ježto jim nebylo možno tam vejíti pro vinníky, kteří je provázeli. Žádali nicméně, aby přišel, aby ho aspoň spatřili. On ovšem se vymlouval a zdráhal se k nim jíti, oni však neustoupili, ba ještě obviněné k němu pod stráží vojenskou poslali, aby aspoň k vůli nim sestoupil. Donucen jsa tedy a vida, kterak hořekují, vyšel ven z hory. A zase nebyla námaha jeho bez užitku, neboť příchod jeho mnohým přinesl prospěch a dobrodiní. I soudcům prospěl, radě jim, aby spravedlnosti přede vším přednost dávali, Boha se báli a vědomi si byli, jakým soudem soudí, takým že sami souzeni budou. Přes to však pobyt v hoře byl mu ze všeho nejmilejším.

Jednou tedy také takto byv donucen od těch, kteří tak obyčejně činívali, když vojvoda jakýsi ho skrze mnohé požádal, aby sestoupil, přišel a něco málo s nim promluviv o tom, co k spáse vede, i o těch, kteří pomoci

jeho potřebují, spěchal s návratem. Když pak ho zmíněný vojvoda žádal, aby se pozdržel, řekl mu, že nemůže u nich déle meškati, a pěkným příkladem ho přesvědčil a udobřil, řka: „Jako ryby, meškají-li na suchu, umírají, tak i mnichové, zdržují-li se mezi vámi a u vás prodlévají, chabnou a sílu ztrácejí. Jako tedy ryba k moři, tak i my musíme k hoře spěchati, abychom snad prodlévajíce nezapomněli těch věcí, které jsou uvnitř.“ Uslyšev toto od něho vojvoda i mnoho jiných věcí, podivil se a řekl: „Vpravdě jest tento služebníkem Božím, neboť odkud by měl člověk necvičený takovou a tak znamenitou moudrost a vtip, kdyby nebyl od Boha milován?“

Jeden též jakýsi vojvoda, jménem Balakios, zle nás křesťany pronásledoval, jsa horlivým přívržencem neblahých Ariánů. A ten když už tak krutým byl, že i panny nechával bíti a obnažené mnichy mrskati, poslal k němu Antonín a napsal mu list takového smyslu: „Vidím, jak přichází na tebe hněv; přestaň

už tedy pronásledovati křesťany, aby tě snad hněv ten nestihl, neboť již již na tebe přichází.“ Balakios však, propuknuv ve smích, list na zem hodil a naplil naň; ty pak, kteří jej donesli, ztýral a nakázal jim, aby vyřídili Antonínovi toto: „Když se tak staráš o mnichy, tož si brzy také na tebe dojdu.“ A neminulo ani pět dní a stihl ho ten trest. Vyjeli si totiž on Balakios a Nestorios, správce Egypta, k první poustevně alexandrijské, kteráž slove Chaireu, a oba seděli na koních. Koně ti patřili Balakiovi a byli to nejmírnější ze všech, které choval. Ale ještě ani nedostihli toho místa, když tu koně dle obyčeje svého začali spolu dováděti a poskakovati, a znenadání mírnější z nich, na němž seděl Nestorios, kousnuv Balakia a shodiv ho na zem, vrhl se naň a tak mu zuby rozsápal stehno a bok, že ač ihned byl odnesen do města, za tři dny skonal. I divili se všichni, jak rychle se splnilo, co byl Antonín předpověděl.

Takto ovšem ty krutější a zatvrzelejší na-

pomínal; jiným však, kteří k němu přicházeli, takovým způsobem napomenutí svá do srdce vkládal, že v tu chvíli zapomínali své světské důstojnosti a blahoslavili ty, kdož ze světského života v ústraní se uchýlili. A tak horlivě se ujímal křivdu trpících, že se zdálo, že nikoliv oni, ale on sám to trpí. Rovněž všem k užitku a pomoci tak byl mocným, že mnozí vojenští hodnostáři, i z těch, kteří velikého jmění byli se domohli, odložili břemena života světského a stali se pak mnichy. Byl vůbec jakoby lékařem, kterého Bůh dal Egyptu. Neboť kdo přišel k němu zarmoucen jsa a nevrátil se pln radosti? Kdo z těch, kteří oplakávali své zemřelé, přišel a neodložil hned svého žalu? Kdo přišel rozhněván a neobrátil hněvu svého v přátelství? Který nuzný a opuštěný přišel k němu, který slyše a vida ho nepohrdl bohatstvím a nebyl potěšen ve své nuzotě? Kdo z mnichů v nedbalost klesnuv, přišel k němu a nestal se horlivějším a silnějším? Který jinoch, přišed do hory a spatřiv Antonína, nezřekl se hned

rozkoší a nezamiloval si zdrženlivost? Kdo přišel k němu, pokoušen zlým duchem, a nedošel pokoje? A kdo přišel myšlenkami znepokojován a neuklidnil se v mysli své?

Také zajisté i to bylo významno v Antonínově kázni, že, jak jsem již dříve řekl, maje dar rozeznávání duchů, poznával jejich hnutí a dobře věděl, k čemu každého z nich směřuje úsilí a žádost. A nejenom on sám nedával se jimi podvésti, nýbrž i ty, kdož myšlenkami byli znepokojováni, povzbuzováním a napomínáním svým naučil, jak by jejich nástrahy mohli ničiti, vypravuje jim o jejich slabostech a lstivých úskocích. Každý tudíž jakoby olejem k zápasu natřen od něho odcházel, zmužile odhodlán čeliti výmyslům ďábla a zlých jeho duchů. A kolik také panen, majících ženichy a jen zdáli ho spatřivších, zůstalo pannami pro Krista! A přicházeli k němu i lidé z krajin vzdálených. A ti stejně jako všichni ostatní, užitku a pomoci dosáhše, vraceli se domů, jako by otcem byli provázeni. A zajisté také, když zemřel, ti všichni

jako by sirotami bez otce se stavše, už jen vzpominkou na něj se utěšují, pamětlivi jsouce při tom jeho výstrah a napomenutí.

A také i jaký byl konec jeho života slušno jest, abych jednak já si připomenul a také i vy abyste vyslechli, kteříž po tom toužíte; neboť i ten byl u něho hodný následování. Když dle obyčeje svého konal návštěvy u mnichů, kteří žili ve vnější části hory, a zvěděv už předem od Prozřetelnosti o své smrti, takto k bratřím mluvil: „Tato návštěva jest poslední, kterou u vás konám, a nevím, zda se ještě jednou v tomto životě uvidíme. Jest čas, abych také já už byl rozdělen, jsemť už téměř stopět roků stár.“ A to oni uslyševše, jali se plakati a starce objímati a líbati. On však, jakoby z cizího do rodného města se ubíral, vesele s nimi rozmlouval a povzbuzoval je, aby nebyli nedbalí v pracích svých a neztráceli mysli v odříkání, nýbrž tak aby žili, jako by každý den měli zemříti, a jak už byl řekl, pilně střežili duši svou před nečistým myšlením a horlivě následovali mužů

svatých; k rozkolnickým Meletianům však, jichž nešlechetné a bezbožné úmysly znají, aby se nepřibližovali aniž nějak obcovali s Ariány, neboť i těch bezbožnost všem je zjevná. „I když uvidíte, děl, že soudcové je chrání, nedejte se másti, neboť přestane a smrtelná jest a krátkého trvání jejich klamná moc. Tím více tedy čistotu svou před nimi střezte a zachovávejte podání otcův, především ale zbožnou víru v Pána našeho Ježíše Krista, které jste se naučili z Písem a kterou jsem vám často připomínal."

Když však ho bratří nutili, aby u nich zůstal a tam zemřel, odmítl to, maje k tomu mnoho důvodů, jak mlčky naznačoval, hlavně však proto, že Egypťané tělům znamenitých zemřelých, zvláště pak tělům svatých mučedníků, pohřeb sice rádi strojí a plátny je ovinují, avšak nepohřbívají jich do země, nýbrž kladou je na lehátka a chovají je doma u sebe, domnívajíce se, že tím zemřelé uctívají. Antonín pak často žádal i biskupů, aby v té věci rozkaz k lidu vydali, a stejně i laikům

domlouval a ženy káral, řka, že to není ani slušno a správno ani vůbec bohulibo. Vždyť těla patriarchů a proroků až podnes v hrobkách se chovají a i samo Tělo Páně do hrobu bylo uloženo a přivalený kámen je kryl, až třetího dne z mrtvých vstalo. A těmito slovy dokazoval, že zákon přestupuje ten, kdo po smrti těl zemřelých nepohřbívá, byť i snad byla svatá. A tu mnozí uslyševše to, pochovávali potom do země a díky vzdávali Bohu, že tak dobře byli poučeni.

On pak toto věda a obávaje se, aby tak také i s jeho tělem neučinili, pospíšil si, rozloučiv se s mnichy, kteří byli na vnější části hory, a vešed do hory vnitřní, kdež obyčejně zůstával, za několik měsíců onemocněl. I zavolav k sobě ty, kteří s ním byli, (byli dva, kteří s ním také uvnitř zůstali, po patnáct let v odříkání žijíce a sloužíce mu pro jeho stáří) pravil k nim: „Já již zajisté, jakž psáno jest, odcházím cestou Otců, neboť vidím, že mne Pán volá. Vy pak buďte střídmí, abyste předlouhého svého odříkání daremně nezmařili,

ale jako byste teprve teď začínali, bedlivě uchovávejte a střezte svou chut a odhodlanost. Znáte úskočné demony, víte, jak jsou diví, ale že moc jejich jest chabá. Nebojte se jich tedy, ale tím více Krista vždy vydechujte a v Něho se důvěřujte a jako byste každý den měli zemříti, tak živi buďte, majíce na sebe pozor a pamětlivi jsouce výstrah a napomenutí, které jste ode mne slyšeli. A žádného společenství nemějte s rozkolníky a dokonce ne s kacířskými Ariány. Víte zajisté, jak i já jsem je zavrhl pro jejich Kristu protivné a bludné učení. Naopak péči mějte, abyste byli spojeni především s Pánem a pak se svatými, aby vás také oni po smrti přijali do stanů věčných jako přátele a známé. Toto rozvažujte, toto sobě umiňujte; a záleží-li vám co na mně, pamatujte na mne jako na otce. Nedopusťte, aby lidé vzali tělo mé do Egypta a je snad nechovali v domech, neboť proto právě jsem se uchýlil do hory a sem jsem byl přišel. A víte také, jak jsem vždy domlouval těm, kteří tak činili, a jak jsem je varoval a

jim kázal, aby zanechali toho zlozvyku. Vy tedy tělo mé pohřběte a zemí přikryjte. A toto slovo mé zachovávejte tak, aby nikdo kromě vás jediných neznal místo hrobu. Ját zajisté při vzkříšení z mrtvých zase je dostanu od Spasitele svého neporušené. Roucha má rozdělte. Biskupu Athanasiovi dejte jednu beránčí kůži a houni, kterou jsem si lůžko podestýlal, kterouž on mi dal novou, ale která nyní jest už zchátralá; biskupu Sarapionovi dejte druhou ovčí kůži a sami si vezměte žíněné roucho. A pak buďte s Bohem, dítky, neboť Antonín odtud odchází a nebude už mezi vámi."

Když toto pravil a když oni ho objali, pozdvihl nohy a jakoby přátele nějaké vida k sobě přicházeti a velikou radost z nich maje (bylo tu na obličeji jeho viděti radost, jak ležel), vydechl a přidružil se k otcům svým. A oni potom, jak jim byl přikázal, mastmi pomazavše a pohřbivše tělo jeho, zemí je přikryli. A nikdo dosud neví, kde jest pohřben, kromě jediných oněch dvou. A ti, kteří dostali ovčí

kůže blaženého Antonína a jím rozedranou houni, ti oba ty věci jako veliký poklad chovají. Neboť popatří-li na ně, tu jako by Antonína viděli, a obléknou-li je, tu jako by výstrahy a napomenutí jeho s radostí na sobě nosili.

Takovýto byl konec života Antonínova v těle. Začátky kázně jeho svrchu jsme vyličili. A třebas toho, co jsme vyličili, pramálo jest v poměru k jeho ctnosti, přece podle toho úsudek si učiňte i vy, jakým byl člověk Boží Antonín. Kterýž od mladosti až do tak vysokého věku stejnou zachovav odhodlanost v kázni a ani stářím nedav se přemoci, aby zatoužil po vybrané krmi, aniž pro ochablost těla změniv způsob svého oděvu, ba aniž si kdy byt jen nohy vodou omyl, nicméně vše přetrval bez úhony. A opravdu také oči měl bez úrazu a bez vady a dobře viděl, a zub ani jediný mu nevypadl, jenom obroušeny byly až k dásním pro vysoký starcův věk. I na rukou a na nohou zůstal zdráv a vůbec nad všechny ty, kdož rozmanitých pokrmů po-

živají, všelijak se omývají a rozličná roucha oblékají, on zřejmě mnohem skvělejším byl a v síle mužnějším. I to, že pověst o něm všude se roznesla a všemi byl obdivován a že po něm toužili i ti, kdož ho nikdy nebyli spatřili, svědčí o jeho ctnosti a bohumilé duši. Neboť nikoliv spisy nějakými nebo světskou moudrostí ani nějakým snad uměním, nýbrž toliko láskou k Bohu stal se Antonín proslulým. A to že jest Boží dar, nikdo snad neupře. Neboť jakž jinak byla by se pověst o něm, jenž skryt byl a usazen v hoře, donesla do Španěl, do Gallie, do Říma a do Afriky, kdyby Bůh milých svých všude neoslavoval, jakž to také Antonínovi hned s počátku byl přislíbil? Ať si pracují v skrytě, ať si chtějí zůstati neznámými, Pán je jako svítilny ukazuje všem, aby i takto ti, kdož slyší, poznali, že přikázání Boží mají moc povznésti a i šťastným učiniti, a aby zahořeli nadšením pro cestu ctnosti.

Toto tedy též ostatním bratřím přečtěte, aby se poučili, jaký má býti život mnichů,

a aby pevně uvěřili, že Pán a Spasitel náš Ježíš Kristus ty, kdož ho oslavují, též oslavuje, a ty, kdož až do konce mu slouží, nejen že uvádí do království nebeského, nýbrž je i zde na světě, třebas byli skryti a snažili se v ústraní a o samotě žíti, všude slavnými a proslulými činí, a to jednak pro jejich zásluhy a jednak ku prospěchu ostatních lidí. A bylo-li by to k užitku, i pohanům přečtěte, aby takto aspoň poznali, že Pán Náš Ježíš Kristus nejenom jest Bůh a Boží Syn, ale že i ti, kdož se mu klanějí a právě ho uctívají a zbožně v něj důvěřují, ti křesťané že zlé duchy, které oni Řekové považují za bohy, nejenom usvědčují, že nejsou bohy, nýbrž je i vítězně přemáhají a pronásledují jakožto podvodníky a zhoubce. V Kristu Ježíši Pánu Našem, jemuž sláva na věky věkův. Amen.

POSLANÍ

Čtenáři milý, jenž budeš s potěšením čítati v tomto Životě, poděkujž s námi za pomoc Boží a vzpomeň v dobrém také

pana Josefa Portmana z Litomyšle,

jenž sám životy poustevníků tiskne a vydává, a jenž i k tomuto dílu ruky své přiloživ, hmotně připomohl, aby vyšlo v tomto měsíci lednu, kdy čteme v Martyrologiu dne sedmnáctého:

„V Thebaidě svatého Antonína opata, jenž jsa otcem mnoha mnichův, životem a zázraky se proslavil: jeho skutky vylíčil svatý Athanáš ve znamenitém svazku.“

Jestit slušno a spravedlivo pamatovati těch, kdož pracují družně k vzdělání křesťanského lidu a Bohu ke cti.

NIHIL OBSTAT:

Ex episcopali Consistorio

Brunae, die 19. Januarii 1928.

Joannes Tenora,
censor ex officio.

IMPRIMATUR

† Josephus, Eppus Adrahensis,

Administrator Apostolicus

Brunensis.

Nr. 589.

Tento devadesátý čtvrtý svazek
DOBRÉHO DÍLA,
který vyšel v lednu l. P. 1928,
z řeckého textu znovu přeložil
František Pastor,
dřevoryty vyzdobil
Jaroslav Benda,
vytiskl Fr. J. Trnka v Třebíči.
Sklad Marty Florianové
ve Staré Říši.

—

Vytištěno
A 500 ex. na ručním z Fabriana
B 500 ex. na silném rýhovaném,
z nichž tento jest

DEO GRATIAS